

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postcheekrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Justitiestraat 21, Antwerpen

De overheidsaansprakelijkheid volgens de Italiaanse rechtspraak^(*)

door G. FLORE

Kamervoorzitter in het Italiaans Hof van Cassatie

Vooraleer ik de evolutie van de Italiaanse rechtspraak omtrent de overheidsaansprakelijkheid uiteenzet, moge ik eerst met enkele woorden uitweiden omtrent de algemene beginselen die de betrekkingen tussen de rechterlijke en de uitvoerende macht in mijn land beheersen.

Eerst en vooral moet bijlage E van de wet van 20 maart 1865, nr. 2248, vermeld worden. Deze bijlage is nog altijd van kracht en is een waarachtige hoeksteen van ons rechterlijk bestel.

De meeste Staten die bestonden vóór de Italiaanse éénmaking en vooral het Koninkrijk der beide Siciliën, het Hertogdom Parma, de Pauselijke Staten en tenslotte het Koninkrijk Sardinië hadden aan Frankrijk een systeem van administratieve rechtbanken ontleend. Dit systeem dat min of meer ingewikkeld en geperfectioneerd was (vooral te Napels) onttrok de overheid aan de bevoegdheid van de gewone rechter, behalve voor wat de privaatrechtelijke activiteit betrof, en dan nog, voor wat dit domein betreft, met heel wat beperkingen. De éénmakingswet nam daarentegen beginselen aan die klaarblijkelijk ontleend zijn aan de Belgische grondwet van 1831. Na in artikel 1 de afschaffing van de administratieve rechtbanken te hebben aangekondigd, wordt de tekst van de artikelen 92 en 93 van de Belgische grondwet ongeveer overgenomen; artikel 105 van deze wet stemt overeen met artikel 107 van uw grondwet. Er wordt aan de gewone rechter bevoegdheid gegeven om te kennen van de betwistingen omtrent burgerlijke of politieke rechten. Nochtans bracht het beginsel van de scheiding der machten heel wat eigenaardige beperkingen mee voor het optreden van de rechter.

Artikel 4 stelt inderdaad dat, indien een recht werd gekrenkt door een administratieve akte, de rechtbanken zich ertoe moeten beperken om slechts kennis te nemen van de gevolgen van de akte die het voorwerp uitmaken van het proces, zonder dat deze akte vernietigd of gewij-

zigd mag worden, behalve door de overheid die zich moet schikken naar de vonnissen van de rechtbanken. Deze laatsten mogen de onwettigheid van een akte die een recht heeft gekrenkt, uitspreken.

Deze uitdrukkelijke regel die betrekking heeft op de schending van subjectieve rechten, veroorzaakt door een administratieve akte, werd zeer breed geïnterpreteerd door de rechter, vrezend het beginsel van de scheiding der machten te krenken. Deze rechtspraak beslist dat het de gewone rechter verboden is een vonnis te vellen, waarbij aan de overheid opgelegd wordt zich op een bepaalde wijze te gedragen. Dit verbod behelst ieder ander vonnis dan dat waarbij het bestaan of de niet-ervulling van verbintenissen van het bestuur verklaard worden. Dit verbod behelst eveneens ieder ander vonnis dan dit waarbij de onwettigheid van een administratieve akte verklaard wordt of een geldelijke veroordeling uitgesproken wordt.

Hieruit kan gemakkelijk afgeleid worden dat de wetgever van 1865 — zoals de Belgische tot 1946 — de geschillen waarbij een subjectief recht niet was ingeroepen, onttrokken had aan iedere rechter. Dit bzewaar werd gewerd door de hervorming van 1889 die aan de Raad van State, buiten zijn raadgevende bevoegdheid, de algemene bevoegdheid opdroeg om te kennen van de wettigheid van de administratieve akten waarvan beweerd wordt dat zij belangen geschonden hebben die door de wet beschermd worden (het Italiaanse begrip van de « interessi legittimi »). Deze hervorming behelsde eveneens een bepaald aantal, eerder talrijke, gevallen die aan de kennisneming van de Raad van State werden opgedragen en die betrekking hadden op betwistingen aangaande subjectieve rechten.

Nevens de Raad van State werd, als administratieve rechter in eerste aanleg ingesteld om kennis te nemen van de handelingen van de plaatselijke besturen, de « Giunta provinciale amministrativa ».

Dit systeem werd geperfectioneerd in 1924 met een driefoudige uitbreiding van de bevoegdheid : wettigheid, behandeling ten gronde en uitsluitende bevoegdheid.

De administratieve rechter staat onder verschillende oogpunten in verband met de gewone rechter. Hier zal

(*) Tekst van een lezing gehouden te Brussel in het Justitiepaleis op 5 november 1966, op uitnodiging van de Belgische afdeling van de Internationale unie van de magistraten. De Nederlandse vertaling is van de hand van Mr. M. Denys.

ik mij ertoe beperken er twee te vermelden die voor deze uiteenzetting van belang zijn. Een eerste element van deze band bestaat hierin dat, wanneer een administratieve akte wegens onwettigheid vernietigd wordt en het bestuur de macht had om subjectieve rechten van particulieren te miskennen en terug te brengen tot de eenvoudige hoedanigheid van belangen die door de wet beschermd worden, de nietigverklaring van de akte meebrengt dat het belang opnieuw ten volle een subjectief recht wordt. Bijgevolg wordt een eis tot schadevergoeding wegens de schending van dit recht, ontvankelijk. Ten tweede, kan de beslissing van de gewone rechter, waarbij de onwettigheid of de ongeoorlooftheid van een handeling of een gedraging van het bestuur verklaard wordt, dienen als grondslag tot een beroep bij de Raad van State — die alzo ten gronde zal kunnen uitspraak doen — ten einde te bekomen dat het bestuur zich voegt naar dit vonnis bij toepassing van artikel 27 nr. 4 van de organieke wet van 26 juni 1924 op de Raad van State.

De republikeinse grondwet die van kracht geworden is op 1 januari 1948 heeft tenslotte in artikel 113 de beginselen beklemtoond die reeds in de vorige wetten waren naar voor gekomen. Deze grondwet heeft nochtans onderstreept dat de gewone wetgever nooit het verhaal bij de rechter zal kunnen verbieden: het gaat hier om een reactie tegen en tendens die bij de vorige wetgever was tot uiting gekomen om bepaalde administratieve maatregelen te onttrekken aan ieder rechterlijk verhaal. Dit heeft nochtans niet belet dat de gewone wetgever (in twee gevallen van hervorming die zeer belangrijk werden geacht, namelijk de landhervorming en de nationalisatie van de elektrische energie) de grondwettelijke regel omzeild heeft door te stellen dat de akten die noodzakelijk waren voor de onteigeningen, zouden getroffen worden bij gedelegeerde besluiten die kracht van wet hadden. Het constitutioneel Hof heeft dit procédé goedgekeurd.

I

Uit wat voorafgaat blijkt dat iedere schending van een subjectief recht — in de gevallen waarin de aantasting van dit recht niet door de rechtsorde is toegelaten — aanleiding kan geven tot een gerechtelijke actie om de burgerlijke aansprakelijkheid van het bestuur vast te stellen. Bij mijn uiteenzetting zal ik het optreden en de aktiviteit van de rechterlijke organen achterwege laten daar zij onderworpen zijn aan andere beginselen. Deze schending kan bestaan uit de niet naleving van een vooraf bestaande bijzondere verbintenis die het bestuur met de partikulier bond, door een onwettelijke administratieve akte of nog door een ongeoorloofde gedraging van het bestuur buiten elke bijzondere verbintenis. Onnodig te zeggen dat de verbintenis in het eerste geval van contractuele aard is, *stricto* of *lato sensu*; en dat het tweede en het derde geval betrekking hebben op de delictuele aansprakelijkheid.

In ons recht treffen wij ook nog een andere aansprakelijkheidshypothese aan waarvan de rangschikking het voorwerp uitmaakt van een controverse. Het gaat om de precontractuele aansprakelijkheid — waar Jhering het voor het eerst over had — die geregeld werd in de artikelen 1337 - 1338 van het burgerlijk wetboek van 1942, nadat zij reeds eerder, weze het dan met een zekere schroom, aanvaard was door de rechtspraak. Het gaat om de niet naleving door de partijen van de verplichting om, bij precontractuele onderhandelingen, te goeder trouw te handelen, 't is te zeggen op loyale, eerlijke en onberispelijke wijze. Het gaat bovendien om de verplichting die in deze precontractuele fase op de partijen rust om zich wederzijds in te lichten omtrent het bestaan

van gekende oorzaken van ongeldigheid van de overeenkomst en die door de andere partij niet gekend zijn, zonder dat zij daarbij een fout begaat.

Indien men deze verplichting schendt, is men tot beperkte schadevergoeding gehouden: daarbij worden in aanmerking genomen de kosten en het belang dat de andere partij erbij had de overeenkomst af te sluiten (*negatives Vertragsinteresse*).

Het is nutteloos hier verder te blijven stilstaan bij de vraag of deze aansprakelijkheid van contractuele aard is ofwel een « tertium genus » betekent.

Het is nochtans een feit dat men dikwijls aan de overheid verwijt de verplichtingen waarover ik u sprak, na te leven.

II

Voor wat betreft de contractuele aansprakelijkheid in het geval waar het gaat om echte overeenkomsten, verschillen de gestelde problemen in het algemeen niet van deze die betrekking hebben op deze aansprakelijkheid van partikulieren. Het is hier slechts van belang te onderstrepen dat in dit opzicht artikel 4 van de voormelde bijlage E van de wet 2248 van 1865 door de rechtspraak wordt toegepast (en hierbij wordt goedgekeurd door de meerderheid van de doctrine) zelfs op contractueel gebied. Het verbod voor de gewone rechter om de administratieve handelingen te wijzigen, op te heffen of teniet te doen, wordt geïnterpreteerd in die zin dat hij het bestuur niet kan veroordelen tot een *facere* of een *dare* die niet zou betrekking hebben op een geldsom.

Bijgevolg zal de rechter het bestuur niet kunnen veroordelen tot de uitvoering in specifieke vorm van een overeenkomst, wel indien deze uitvoering bestaat uit de levering van een bepaalde zaak. Men heeft dit beginsel dikwijls toegepast naar aanleiding van de weigering van het bestuur om een overeenkomst af te sluiten, alhoewel het zich daartoe verbonden had (artikel 2932 van de code civile voorziet de uitvoering in specifieke vorm van de verbintenis om een overeenkomst te sluiten).

In deze gevallen moeten de partikulieren zich dan ook tevreden stellen met de veroordeling tot schadevergoeding.

Maar deze categorie van de overheidsaansprakelijkheid heeft toch een bijzonder belang voor wat betreft de gevallen waarin men een verbintenis kan invoeren die enig verband vertoont met de contractuele verbintenissen ook al is er geen overeenkomst. Dit is namelijk het geval met de opzet of de nalatigheid van de ambtenaren, bedienden of agenten van de overheid bij de bewaking van zaken die inbeslag genomen worden door een overheids-handeling (wegens gerechtelijke of politie-opdrachten).

Men heeft aangenomen dat deze gevallen beantwoorden aan de bewaargeving voor wat betreft de verbintenissen omtrent de bewaking. Men heeft eveneens de aansprakelijkheid van de overheid aangenomen bij gebrek aan waakzaamheid waar het ging om dodelijke ongevallen, zelfmoord of verwondingen waarvan zij die in gevangnissen, overheidsklinieken of krankzinnigengestichten, opgenomen waren, het slachtoffer werden.

Men heeft de aansprakelijkheid van de overheid in deze gevallen gesteund op de verbintenis die de overheid op zich nam in deze gevallen om te waken op de fysische integriteit van de personen die aan haar bewaking toevertrouwd werden.

Men heeft eveneens de contractuele aard aangenomen van de overheidsaansprakelijkheid bij gebreke van het nemen der maatregelen die de integriteit van de ambtenaren of personen, belast met de uitvoering van materiële taken nodig voor het bereiken van het institutioneel doel van de rechtspersoon, moesten verzekeren.

Ik verwijs hier naar de aansprakelijkheid van de Staat bij al dan niet dodelijke ongevallen, overkomen aan zijn

ambtenaren ter gelegenheid van de dienst wegens een gebrek of een fout in de organisatie : bij voorbeeld de dood of de besmettelijke ziekte opgelopen in een militaire school door een leerling omdat men een andere zieke niet had geïsoleerd en die de besmetting had verspreid ; ofwel de dood van een bediende die verplicht werd te werken in een ongezond arbeidsmidden. Uit het verleden moet men eveneens het geval aanhalen van de voedsters die kinderen zoogden die openomen waren in een openbaar tehuis voor verlaten kinderen, en die aangetast werden door syphilis vanwege hun zuigelingen en dit wegens het gebrek aan onderzoek en analyse vooraleer deze kinderen aan hun min werden toevertrouwd.

Van minder belang is het geval van de ongevallen overkomen aan reizigers tijdens of ter gelegenheid van spoorweg- of wegtransport.

Het ging er in deze gevallen slechts om te onderzoeken of, voor wat het bewijs betrof, de regels toepasselijk waren die eigen zijn aan de overeenkomsten (de eiser moet zijn recht bewijzen en de verweerder de naleving van zijn verbintenissen) ofwel de regels van de delictuele aansprakelijkheid. Voor wat de grond van de zaak betreft heeft de rechtspraak het cumulatief van de twee vorderingen aanvaard, zowel de contractuele als de extracontractuele vordering, maar de rechtspraak heeft aan de eiser de last opgelegd te bewijzen dat het ongeval het gevolg was van een anomalie van de dienst.

III

Het ogenblik is nu gekomen om de extracontractuele aansprakelijkheid te bespreken. Bij de éénmaking van Italië hebben gedurende nog een lange periode — gedurende nog min of meer 30 jaar — de ideeën die ontleend waren aan de oude absolute staten en die betrekking hadden op de machten van de rechters ten overstaan van het bestuur, doorgewogen op het probleem van de burgerlijke aansprakelijkheid van de overheid.

Men heeft de oplossing van het probleem gezocht op grond van het onderscheid tussen de activiteit die door de overheid uitgeoefend wordt *jure imperii* en de activiteit die uitgeoefend werd *jure gestionis*.

Op de eerste activiteit oefende de rechter weinig controle uit, maar de tweede werd hem wel onderworpen. Wanneer men nochtans verder moest gaan, 't is te zeggen wanneer men moest praktisch nagaan of het bestuur gehandeld had *jure imperii* of *jure gestionis*, dan veroorzaakte het gebrek aan juist afgelijnde criteria de onzekerheid en een gebrek aan voldoening. Men heeft hier enigszins aan verholpen door de sfeer van de contractuele aansprakelijkheid uit te breiden, maar dit was niet voldoende om samenhangende oplossingen te vinden. Terzelfdertijd bewerkte de doctrine deze vragen en deed zij een poging om de rechter te helpen de draad van Ariadne te vinden om uit het labirint te komen. Ik vermeld hierbij slechts de voorgestelde oplossingen die bijna geen ingang vonden bij onze hoven en rechtbanken. Een theorie hield de identiteit voor van de publiekrechtelijke en de privaatrechtelijke situaties in het domein van de burgerlijke aansprakelijkheid daar de Staat of de andere rechtspersonen, die zich met het oog op hun activiteit bedienen van natuurlijke personen, onrechtstreeks aansprakelijk waren bij toepassing van artikel 1153 code civile.

Een andere leer stelde dat de publieke rechtspersonen ten titel van objectieve aansprakelijkheid verantwoordelijk zijn voor de schade die aan derden wordt toegebracht bij de uitoefening van hun activiteit. Een derde leer was een variatie op de tweede theorie en vond de reden van de aansprakelijkheid van de overheid in artikel 4 van de vermelde wet 2248 van 1865, bijlage E, waaruit men afleidde dat de rechter mocht kennis nemen

van de gevolgen van de onwettige administratieve akte en bijgevolg van de veroorzaakte schade, zonder dat men fout of opzet moest nagaan. Dit betekende dat volgens deze leer het bestuur aansprakelijk was wanneer het zich van de wet had verwijderd, zonder dat het nodig was voor de rechter na te gaan of het bestuur of zijn ambtenaar met fout of opzet hadden gehandeld ⁽¹⁾.

Ik heb reeds de gelegenheid gehad er op te wijzen dat de rechtspraak bijna ongevoelig was voor deze suggesties van de rechtsleer. Zij heeft nochtans een poging gedaan om nauwkeuriger beginselen aan te duiden die de eerbiediging, van de beperkingen die opgelegd zijn door de rechtsorde aan de macht van de rechter, zouden kunnen verzoenen met de genoegdoening van de belangen van de enkeling die benadeeld wordt door de onwettige of ongeoorloofde activiteit van de overheid. Bij aanvang van deze eeuw dacht men dit criterium te vinden in het onderscheid tussen de gebonden (« vincolata ») activiteit en de discretionaire activiteit van de overheid.

Daar de meest ernstige hinderpaal voor de uitoefening van de macht van de rechter bestond in de onmogelijkheid om de gedraging van het bestuur te controleren en de door het bestuur toegepaste criteria te onderzoeken daar waar de wet of het reglement aan het bestuur geen preciese regelen voorgeschreven hebben (en waarvan dientengevolge de niet-naleving niet kan gecontroleerd worden), heeft de rechtspraak het beginsel bevestigd dat daar waar dergelijke regelen bestonden, de handeling of de gedraging van het bestuur dat deze regelen niet had in acht genomen, de verplichting medebracht om de door de enkeling geleden schade te vergoeden.

Dit beginsel werd eveneens toegepast wanneer geen enkele controle vereist was door de wet : dit was het geval met de aansprakelijkheid voor zaken die eigendom zijn van het bestuur, zelfs wanneer het ging om goederen van het openbaar domein of goederen die toevertrouwd waren aan de bewaking van het bestuur. Daarentegen kon de rechter de gedraging van het bestuur niet controleren noch het bestuur aansprakelijk stellen wanneer de activiteit vrij was, in die zin dat het bestuur vrij kon oordelen niet alleen over het algemeen welzijn dat moest voldaan worden, maar ook over de technische procédés die moesten aangewend worden, de tijd, de middelen en de modaliteiten van zijn activiteit zonder dat enige bepaalde formaliteit opgelegd was door de wet of een reglement of een beschikking van de bevoegde hogere overheid.

Dit criterium betekende nochtans een waarachtige vooruitgang, maar het verschaft geen volledige voldoening, daar in veel gevallen de vordering van de enkeling verworpen werd, zelfs indien de schade aan zijn persoon of zijn goederen zeer ernstig waren en dit wegens de uitoefening door het bestuur van een discretionair appreciatie recht.

De beslissende stap werd nochtans gezet door het arrest van de verenigde Kamers van 12 november 1924 dat werd geveld in overeenstemming met de vordering van de procureur-generaal. In dit arrest werd bevestigd dat zelfs indien de overheid een discretionaire appreciatie uitoefent, zij de sociale regelen van de techniek en de voorzichtigheid moet in acht nemen, die zouden toelaten te vermijden dat absolute rechten werden aangetast (fysische en morele integriteit, eigendomsrechten). De vrijheid van het bestuur zou dus liggen in de beperking van deze regelen die de nadere omschrijving zijn van de gebiedende regel « neminem laedere ».

Wanneer het bestuur binnen deze beperkingen, 't is te zeggen binnen de beperkingen van de preciese regelen die bevat zijn in de wetten of reglementen, de primordia-

le voorzichtigheidsregelen of vereisten van de techniek niet heeft overtreden, waarvan de naleving in het belang en de eerbiediging van de rechten van derden opgelegd is aan iedere natuurlijke of rechtspersoon (om het even of het gaat om een overheid of een privaatspersoon), dan is het onbetwistbaar dat de rechter de aansprakelijkheid van het bestuur zal ontkennen indien het bestuur een discretionaire macht heeft uitgeoefend. Ik zeg dat het beginsel ongeveer onbetwist blijft, nochtans wordt het soms in het gedrang gebracht. Zo is het bij ons wel bekend dat de macht die aan de burgemeester gegeven wordt bij artikel 55 van de gemeente- en provinciale wet van 1934 (nr. 383) om iedere maatregel te nemen (tot en met het bevel tot afbraak en in geval van niet uitvoering van dit bevel tot uitvoering van ambtswege) in het geval waarin een gebouw met instorting is bedreigd, een politionele bevoegdheid is die uiteraard zeer discretionair is. De burgemeester moet immers voor alles de noodzakelijkheid van zijn tussenkomst onderzoeken; of zijn tussenkomst vereist is door het algemeen belang; indien men kan voorzien dat het gebouw zal instorten en welke de te nemen maatregel is. Het Hof van Cassatie heeft nochtans in een met verenigde Kamers geveld arrest nr. 3065 van 1953 (*Giurisprudenza italiana*, 1954, I, 829 met noot van Casetta) bevestigd dat het gemeentebestuur aansprakelijk is indien het geen maatregelen neemt of tenminste het gevaar niet signaleert wanneer een gebouw dat dreigt in te storten, gelegen is nevens een goed van de gemeente en in het bijzonder een openbare weg.

Er moet hierbij op gewezen worden dat de burgemeester volgens de rechtsleer en de rechtspraak zijn bevoegdheid terzake uitoefent als staatsambtenaar.

Nu wij de grenzen aangeduid hebben binnen dewelke de Italiaanse rechter de burgerlijke aansprakelijkheid van de publieke rechtspersonen, daaronder begrepen de Staat, mag beoordelen, is de tijd gekomen om de aard van deze aansprakelijkheid te onderzoeken. De vraag moet onderzocht worden of deze aansprakelijkheid volgens het oordeel van de rechtspraak rechtstreeks of onrechtstreeks is. Sinds lange tijd is de rechtspraak in deze zin gevestigd dat het gaat om een rechtstreekse aansprakelijkheid. De redenen die daartoe opgegeven worden zijn eerder duidelijk: voor de onrechtstreekse aansprakelijkheid moet er een subject zijn dat bekwaam is om te willen in de de psycho-fysische betekenis van het woord en daarenboven een vertegenwoordiger of aangestelde of ondergeschikte die handelt in naam en voor rekening van de eerste. Indien deze vertegenwoordiger of aangestelde aan een derde schade veroorzaakt met opzet of fout in de uitvoering van zijn mandaat of om het even welke andere bron van de vertegenwoordigende macht, dan voegt het juridisch bestel de aansprakelijkheid van de vertegenwoordigde bij de aansprakelijkheid van de vertegenwoordiger. Maar tussen de rechtspersoon en de natuurlijke personen die voor de rechtspersoon optreden, kan deze situatie zich niet voordoen. Alhoewel de rechtspersonen slechts bestaan omdat de natuurlijke personen haar hebben opgericht als een schepping van het juridisch bestel, hebben zij nochtans slechts de wil en kunnen zij maar de aktiviteit van hun aangestelden hebben.

Men kan geen onderscheid maken tussen de wil en de persoon van de vertegenwoordigde en de wil en de persoon van de vertegenwoordiger. De aangestelde van de rechtspersoon maakt een organisch geheel uit met hem; hij is er een orgaan van. Het fenomeen van de vertegenwoordiging wijkt hier voor de organische verhouding en de aangestelde is de rechtspersoon zelf in zover hij er de wil van betekent, uitvoert en naar voor brengt. Hierom is het dat onze rechtbanken de rechtsleer die ik zo pas

heb uiteengezet hebben gevolgd en sinds lange tijd iedere verwijzing naar de onrechtstreekse aansprakelijkheid hebben laten varen. Een recente rechtsleer die trouwens de geldigheid van de leer van de organische rechtsverhouding heeft betwist, heeft niet ontkend dat het in het algemeen gaat om rechtstreekse aansprakelijkheid van het bestuur (Alessi, *L'illecito e la responsabilité civile della pubblica amministrazione*, Giuffr , Milano, 1962, P. 39 en volgende).

Het onderscheid tussen deze opinie en de dominerende leer en de redenen die dit onderscheid schragen zouden mij te ver brengen, lettende op de aard van deze uiteenzetting die vooral moet betrekking hebben op de rechtspraak (de redenen die dit onderscheid schragen hebben trouwens bijna uitsluitend betrekking op de Staat). Het volstaat te zeggen dat tot nogtoe, bij mijn weten tenminste, onze rechtbanken deze leer niet hebben gevolgd.

Opdat de daad van de ambtenaar de aansprakelijkheid van de Staat zou kunnen meebrengen, is het nodig dat hij in werkelijkheid ambtenaar weze en dit om het even welke reden: krachtens een overeenkomst, een benoeming door de overheid of op grond van een verkiezing. Tot nogtoe heeft men de aansprakelijkheid van het bestuur ontkend wanneer het ging om zijn noodambtenaren: 't is te zeggen partikuliere personen die met het oog op het algemeen belang in een noodsituatie een openbaar ambt uitoefenen.

Er moet hier even stilgestaan worden bij bepaalde controverses die werden opgeworpen op plan van artikel 28 van de Republikeinse grondwet, alsmede door de artikelen 22 en 23 van het statuut van de burgerlijke ambtenaren van de Staat (besluit van de President van de Republiek van 10 januari 1957 nr. 3). Artikel 28 van de grondwet luidt als volgt:

« I funzionari e i dipendenti dello Stato e degli enti pubblici sono direttamente responsabili, secondo le leggi penali, civili e amministrative, degli atti compiuti in violazione di diritti. In tali casi la responsabilité civile si estende allo stato e agli enti pubblici. »

De Nederlandse vertaling van deze tekst beduidt dat de ambtenaren en de ondergeschikten van de Staat en de overheidsorganismen rechtstreeks aansprakelijk zijn volgens de strafwet, de burgerlijke en de administratieve wetten wegens de daden die zij verricht hebben met schending van de rechten. In deze gevallen breidt de burgerlijke aansprakelijkheid zich uit tot de Staat en tot de overheidsorganismen.

Artikel 22 van het Statuut van de ambtenaren onderstreept eveneens de persoonlijke aansprakelijkheid van de aangestelde die in de uitoefening van de hem door de wetten of reglementen gegeven opdrachten een onrechtmatige schade veroorzaakt ('t is te zeggen, volgens de regel van het statuut, iedere schending van het recht begaan door opzet of zware fout) behoudens ernstiger aansprakelijkheid voorzien bij de wet. De vordering tot schadevergoeding mag ingeleid worden tegen de ambtenaar tezelfdertijd met de rechtstreekse vordering tegen het bestuur indien op grond van de regelen en beginselen die in het juridisch bestel van kracht zijn, ook de aansprakelijkheid van de Staat in het gedrang komt.

Deze teksten werden bijzonder bestudeerd door de rechtsleer die zich in twee bijzondere stromingen heeft verdeeld. De eerste stroming, die het minst wordt opgevolgd, bevestigt dat artikel 28 stelt dat de aansprakelijkheid van de Staat nu onrechtstreeks is. Volgens de tweede opinie zou niets zijn gewijzigd in het systeem en zou de aansprakelijkheid van de Staat rechtstreeks blijven, maar de ambtenaar of de aangestelde zou bovendien ook ten persoonlijke titel aansprakelijk zijn. Het Hof van Cassatie deelt deze laatste mening en zou de vernieuwing vinden in de beklemtoning van de persoonlijke aansprake-

lijkheid van de ambtenaar of ondergeschikte die *stricto jure* zonder de regel van de grondwet aansprakelijk kan gesteld worden niet tegenover derden, maar wel tegenover de overheidsrechtspersoon zelf wegens de gevolgen die voor hem zijn ontstaan uit de veroordeling en de vergoeding van de schade van de enkeling. Artikel 22 van het Statuut vermeldt trouwens uitdrukkelijk dat de aansprakelijkheid van de staat direct is.

Mijn uiteenzetting zou onvoldoende zijn indien ik hier niet een tussenliggende mening zou behandelen, die verdedigd wordt door Professor Alessi en door mijn eminente kollega, wijlen Professor Torrente, Kamervoorzitter van het Hof van Cassatie die ons helaas verleden jaar verlaten heeft. Het hierboven vermelde werk oordeelt dat buiten de rechtstreekse aansprakelijkheid van het bestuur, ook een onrechtstreekse aansprakelijkheid bestaat krachtens artikel 2049 codice civile wanneer het gaat om personen die belast zijn met uitvoerende opdrachten of ook nog wanneer de ambtenaar of de beambte zou gehandeld hebben zonder dat hun akten zouden kunnen toegeschreven worden aan het bestuur. Torrente (*Rivista diritto civile*, 1958, pagina 278 en volgende) deelt deze mening maar met deze beperking dat de indirecte aansprakelijkheid van het bestuur zou plaatsvinden wanneer de handeling van de ambtenaar of de beambte kan in verband gebracht worden met zijn ambt en met het bestuur door een toevallig noodzakelijke band, ook al is de handeling van de ambtenaar of de beambte geïnspireerd door persoonlijke motieven. Zowel de ene als de andere menen dat het bestuur tegenover derden aansprakelijk is voor de onwettige of onrechtmatige daden van zijn ambtenaren omdat het het risico draagt voor de gevolgen van de gedraging van hen van wier medewerking zij zich bedient.

Deze band van noodzakelijk toeval heeft, zoals men verder zal zien, tot nogtoe de rechtspraak gediend om te bevestigen dat het bestuur rechtstreeks aansprakelijk is zelfs indien de ambtenaar een waarachtig misdrijf of misdaad heeft begaan en die door het strafrecht voorzien zijn.

De aansprakelijkheid van het bestuur blijft eveneens bestaan wanneer een ander rechtssubject een schade heeft geleden die bestaat in een vermindering van zijn patrimonium of een inkomstenverlies hetzij omdat deze schade hem in zijn goederen heeft aangetast, hetzij omdat deze schade zijn natuurlijke of morele persoonlijkheid heeft aangetast. Er moet aan toegevoegd worden dat in het geval waarin het bestuur aansprakelijk wordt gesteld voor de delictuele activiteit (van strafrechtelijke aard) van zijn ambtenaar of aangestelde, de niet patrimoniale schade die aldus verschuldigd is door de schuldige krachtens artikel 185 van het strafwetboek, ten laste wordt gelegd van het bestuur. Deze zwaardere aansprakelijkheid wordt bevestigd, zelfs indien men de schuldige niet heeft kunnen identificeren (arresten 2441/1963; 976/1966) op voorwaarde dat het uit een strikte bewijsvoering voortvloeit dat deze die de daad zou bedreven hebben een aangestelde of ambtenaar was (de moeilijkheid of de onmogelijkheid om de ambtenaar te identificeren kan voortvloeien uit de omstandigheid dat de bij het optreden van het bestuur betrokken ambtenaren meerdere in aantal zijn) en dat hij onbetwistbaar een misdrijf of een misdaad heeft begaan bij de uitoefening van zijn bevoegdheid of in omstandigheden die strikt gebonden zijn met zijn bevoegdheid.

In ieder geval moet de schade niet slechts van economische of morele aard zijn: zij moet ook van juridische aard zijn. Eenvoudiger gezegd de schade moet bestaan in de schending van een subjectief recht. Op dit punt is de rechtspraak absoluut duidelijk en zelfs in een geval waarin een geïnteresseerde rechtsleer (op louter theore-

tisch vlak geïnteresseerd wel te verstaan — honni soit qui mal y pense —) heeft gemeend een bres in de rechtspraak te zien ontstaan. Het ging om de vaststelling van een schadeloosstelling bij onteigening waarbij een vroegere weigering tot bouwtoelating, die onwettig werd verklaard, een rol had gespeeld op de waardebepaling van het onteigende goed (arrest 1324 van 1961). De rechtspraak blijft hier dus standvastig, hoewel tijdens de laatste jaren de administratieve rechtsleer, die neiging vertoont tot een eenvormige beoordeling onder één enkele *genus* van de subjectieve rechten en de andere door de wet beschermde belangen, winst had geboekt. Op dit punt vond in 1964 te Napels een congres plaats dat geen éénstemmige opinies heeft naar voor gebracht.

Deze rechtsleer kan zich ongetwijfeld rechtvaardigen. De bijna dagelijkse vermenigvuldiging van de opdrachten en de lasten van het bestuur in een moderne Staat, waaraan mijn land niet ontsnapt, heeft een menigvuldigheid van gelegenheden geschapen om de belangen van de partikulieren in het gedrang te brengen. Indien deze laatsten zich niet op werkelijke subjectieve rechten kunnen beroepen, worden hun belangen werkelijk opgeofferd daar zij niet de mogelijkheid hebben om in rechte schadevergoeding te vorderen, zelfs indien de akten van het bestuur vernietigd worden, wat trouwens in het algemeen maar gebeurt na afloop van eerder lange tijd. Deze situatie heeft een beweging bij de rechtsleer veroorzaakt. Wellicht zal de tijd komen waarop de oude principes zullen voorkomen als niet meer geschikt om recht te doen ontstaan. Dan zal de rechtspraak, die enigszins langzaam groeit maar niet ongevoelig is voor het leven, een evolutie meegemaakt hebben in een bredere zin indien zij overtuigd is dat de wijziging op het juridisch vlak een morele, sociale en economische noodzaak is.

Dit gebeurt bij ons omdat buiten de gevallen van waarachtige burgerlijke aansprakelijkheid en die in bepaalde gevallen door de wet uitdrukkelijk zijn voorzien, ook schadevergoeding door het bestuur verschuldigd is wanneer het door een gewettigde administratieve akte of in de wettige uitoefening van zijn bevoegdheid blijvende schade heeft veroorzaakt aan de rechten van partikulieren. Deze schadeloosstellingsplicht bevindt zich buiten het raam van de burgerlijke aansprakelijkheid en ik zal ze dan ook niet behandelen. Maar het spreekt vanzelf dat, zelfs indien men wetten interpreteert die schadeloosstelling toekennen met heel wat meer breedheid dan men heeft gedaan, een groot aantal situaties definitief opgeofferd blijven. Dit zou niet gebeuren indien wij zouden beschikken over de vrijheid waarover de Franse Raad van State beschikt, die bijna de enige rechter over de aansprakelijkheid van het bestuur is en die een pretoriaanse rechtspraak kan uitwerken; of indien wij zouden beschikken over een regel zoals deze van artikel 7 van uw wet van 1946 op de Raad van State, hoewel de Raad van State, naar ik weet, zich beperkt tot het uitbrengen van een advies.

De rechtstreekse aansprakelijkheid van het bestuur komt in het gedrang door het optreden van de ambtenaar of de beambte, hetzij omdat hij optreedt binnen zijn bevoegdheid (zelfs in het algemeen beschouwd), hetzij, omdat hij eenvoudig optreedt in het belang van het bestuur, hetzij, tenslotte, indien hij zelfs met het oog op een persoonlijk doeleinde een activiteit uitoefent die gebonden is door een toevallige noodzaak met zijn bevoegdheid. Zo komt het dat zelfs het rechtsmisbruik van het orgaan niet noodzakelijk de aansprakelijkheid van het bestuur uitsluit.

Deze beginselen kunnen nochtans niet altijd gemakkelijk omgezet worden in de praktijk of, beter gezegd, op de gevallen toegepast worden.

De rechtbank van Aosta heeft bij voorbeeld geoordeeld dat de absolute onbevoegdheid uitsluit dat de akte

zou toegeschreven worden aan het bestuur (23 juni 1962, *Giurisprudenza italiana* 1964, 1, 2, 66).

Maar het beginsel werd slecht toegepast daar de onbevoegdheid vreemd was aan de feiten. Het Hof van Beroep te Turijn (29 juli 1964) heeft dit vonnis vernietigd en het Hof van Cassatie (nr. 520 van 1966) heeft een voorziening tegen dit arrest verworpen: men heeft in deze zaak hetzij de kennelijke onbevoegdheid, hetzij de eenvoudige onbevoegdheid ontkend. Eén geval is beoermd gebleven (Hof van Appel Genua, 7 augustus 1948, F. it. 1949, I, 734, bevestigd door Cass. 8 juni 1951, nr. 1418, F. it. 1951, I, E331). Aan de gewone kolenleverancier van een rijkswachtkazerne (Carabinieri), had de carabinieri van dienst phenol te drinken aangeboden, daar waar hij dacht dat het wijn was omdat de fles daar door een andere rijkswachter tussen de wijnflessen geplaatst was. De ongelukkige leverancier overleed. De Staat werd aansprakelijk gesteld omdat het feit voor de aangestelde voor het materiaal een fles phenol geplaatst te hebben tussen de wijnflessen een waarachtige dienstfout betekende. De onvoorzichtigheid van de andere rijkswachter bracht ook de aansprakelijkheid mede van de Staat, daar zijn handeling ondergebracht werd onder de bijkomende opdrachten en hij gehandeld had volgens de gewone gebruiken van de kazerne. Het arrest 551 van 1966 oordeelde dat om te kunnen vaststellen of de gedraging van de ambtenaar of de beambte losgemaakt kan worden van de dienst en van het bestuur, men moet nagaan of de persoonlijke bijkomstige bedoelingen al dan niet zijn opgeslorpt als modaliteiten van de middelen in het geheel van de activiteiten die de nastreving van het doel van het bestuur betreffen.

Slechts een zuiver persoonlijk opzet of doel die niet naar voor komen door handelingen die verknocht zijn aan de openbare opdrachten of door de openbare opdracht mogelijk gemaakt werden, kunnen de gedraging van de beambte losmaken van het bestuur. Er is hier een zekere assimilatie met de Franse rechtspraak en haar onderscheid tussen « faute de service » en « faute détachable ».

Blijft dus nog te onderzoeken de grens van de onkontroleerbaarheid van de uitoefening van de discretionaire machten. Maar men moet onderstrepen dat de rechtspraak meer en meer doordringt en deze grenzen beperkt in de mate dat zij duidelijker de werkelijke uitgestrektheid van de machten van het bestuur preciseert. Indien men deze aangelegenheden beschouwt waar een maximum aan discretionaire bevoegdheid is (de militaire en de politieke activiteit) ziet men een voortschrijdende beperking van de vrijheid die oorspronkelijk in hoofd van de Staat erkend werd. Nadat inderdaad in zeer veel gevallen de absoluut discretionaire aard van de bevoegdheid van het bestuur en de activiteit van de zee- en landmacht werd bevestigd, is men begonnen een onderscheid te maken tussen tijd van oorlog en van vrede. In vredetijd moet het bestuur niet nutteloos (vermits er geen noodsituatie is) de rechten van de particulieren krenken en moet het bestuur dan ook de primordiale regelen van de voorzichtigheid en de techniek in acht nemen om de eerbiediging van de absolute rechten te verzekeren (arrest juli 1942, nr. 2310, *Foro italiano* 1942, I, 1007). Nadien werd een verdere stap gezet en men heeft aangenomen dat de schade, die tijdens de oorlog opgelopen werd, de burgerlijke aansprakelijkheid van de Staat kan meebrengen indien deze schade het gevolg is van een foutief of opzettelijk optreden van de organen van het militair bestuur (arrest 1488 van 1952).

In deze zin heeft het arrest 2749 van 1961 beschikt (*Foro italiano* 1961, I, 1790 en volg.). Tijdens de invasie van Sicilië door de geallieerden had een luitenant, commandant van een batterij, vanwege een onbevoegde com-

mandant een bevel tot terugtrekken ontvangen en had het uitgevoerd. De volgende dag had zijn brigade-generaal op het rapport van de officieren hem beschuldigd van vlucht voor de vijand en om een voorbeeld te geven en de ontreding van de onder zijn orders gestelde troepen te vermijden, had hij het rechtstreekse dwangmiddel dat artikel 241 van het militair strafwetboek geeft aan de commandanten van schepen, luchtvaartuigen, korpsen of detacheringen, uitgeoefend. Deze macht behelst de bevoegdheid om diegene met de wapens te straffen die zich schuldig gemaakt had aan ongehoorzaamheid, insubordinatie, mouterij of revolte, op voorwaarde dat het flagrant was; dat de aansprakelijkheid manifest was en dat deze misdaden de veiligheid van de boot, het luchtvaartuig, het korps of het detachement in het gedrang brachten. De luitenant werd gefusilleerd. Op het eerste zicht lijkt niets meer discretionair dan dit vreselijk tuchtrecht. Een aktie die nochtans werd ingeleid door de weduwe tegen de Staat en de generaal bracht de rechtbank er nochtans toe in eerste aanleg de aansprakelijkheid van de verweerders aan te nemen. Het vonnis werd teniet gedaan door het Hof van Beroep dat oordeelde dat de vordering ontvankelijk maar ongegrond was. Het Hof van Cassatie vernietigde het arrest van het Hof van Beroep. Het is overbodig de vragen die voor het Hof werden behandeld te herhalen. Het bestuur bevestigde vóór alles dat de akte van rechtstreekse tuchtoefening een juridictionele akte was die de onaansprakelijkheid van de Staat meebracht: dat de bevoegdheid van de generaal in kwestie absoluut discretionair was; dat het fusilleren een loutere daad van oorlogvoeren was; dat het oorlogvoeren ontsnapt aan iedere controle van de rechters, dat de handeling van de generaal in ieder geval buiten zijn bevoegdheid was en dat dit dan ook niet ten laste kan gelegd worden van de Staat. Het Hof replikeerde dat artikel 241 van het militair strafwetboek, dat uitzondering maakt op het algemeen beginsel van dit wetboek (artikel 240) en volgens hetwelk niemand mag veroordeeld worden zonder proces, een geval van administratieve activiteit behelst; dat zelfs de militaire activiteit in oorlogstijd de regelen die voor haar door de wet of de reglementen zijn vastgesteld moet eerbiedigen en dat deze activiteit dan ook onderworpen is aan de controle van de rechters; dat de bevoegdheid tot rechtstreeks tuchtrecht nauw gebonden is aan voorwaarden (flagrant, klaarblijkelijke aansprakelijkheid, onmiddellijkheid van de tuchtoefening, typische aard van de misdaden), dat terzake de rechter in graad van hoger beroep vastgesteld had dat deze voorwaarden ontbraken; dat bij gebreke van fout of opzet van de generaal, deze had gehandeld met het oog op doeleinden van algemeen belang en dat zijn handeling dan ook de aansprakelijkheid meebracht van het militair bestuur.

Voor wat betreft politieke activiteiten heeft een bijna eenstemmige rechtspraak artikel 7 van de wet op de openbare veiligheid van 1931 (die de politie-overheid van alle aansprakelijkheid ontslaat wegens akten die gepleegd worden in haar bevoegdheid) in die zin geïnterpreteerd dat de regel maar toepasselijk is op de wettige maatregelen en akten. Men bevestigt dan ook de aansprakelijkheid van de Staat voor een systematische en ongerechtvaardigde weigering tot hulpverlening door de politie bij de gedwongen uitvoering van een vonnis (voor het laatst bevestigd in het arrest 2299 van 1962).

De tendens van de rechtspraak leidde tot een strengere controle op de werkelijke bevoegdheid van de discretionaire macht en deze tendens komt ook aan het licht zelfs wanneer de teksten op het eerste zicht het bestuur schijnen te bevoordelen. Dit is voorgekomen terzake van waterbouwwerken. Er bestaat in de enige tekst van de wetten van 1904 (artikel 2) op deze werken, volgens de-

welke iedere betwisting omtrent bouwwerken in en door rivieren hun beddingen en hun oevers, behoren tot de kennisname door het bestuur behalve verhaal bij de hogere rechtbank voor openbare waterwegen voor wat betreft de grond en de onwettigheid en behoudens de vorderingen tot schadevergoeding die nooit het administratief verhaal mogen voorafgaan. Het is ook uitgemaakt dat voor de rechters men noch de doeltreffendheid van de bedoelde openbare werken noch hun technische hoedanigheden mag betwisten, vermits deze vragen werden opgelost door het bestuur.

Deze zeer strenge regel die afkomstig is van de oude piemontese wetgeving werd geïnterpreteerd op een manier die hem een zin doet geven, terwijl deze regel die zin nochtans niet had. Enkele arresten hebben geoordeeld dat deze regel toepasselijk is op bouwwerken, uitgevoerd door een derde en niet door het bestuur (Hogere rechtbank voor de openbare waterwegen 24 mei 1965). Andere beslissingen hebben gesteld dat deze regel betrekking heeft op werken die nog niet beëindigd zijn of werken waarmee nog geen aktueel gevaar verbonden is (arrest nr. 709 van 1945). Soms heeft men de vraag niet opgeworpen, wat de taak van de rechters vergemakkelijkt heeft. Dit is het geval met het arrest 4271 van 1956. Het ging om de overstroming van een gelijkvloers door de wateren van een rivier in de vlakte en waarvan de bedding onvoldoende was geworden omdat het bestuur van openbare werken, dat op een andere plaats een door de oorlog verwoeste brug herstelde, de puinen van deze brug nog niet had weggehaald.

Een gelijkaardig geval heeft zich dit jaar opnieuw voorgedaan voor de verenigde Kamers die te oordelen hadden over de vraag van de bevoegdheid van het bestuur (arrest 2039 van 1966 nog onuitgegeven).

Het Hof heeft geoordeeld dat de regel moet geïnterpreteerd worden in deze zin dat slechts de personen tegen wie de akte of de aktiviteit of het bouwwerk van het bestuur zijn gericht, gehouden zijn om voorafgaandelijk de zaak te onderwerpen aan het bestuur dat bevoegd is om over hun rechten te beschikken door deze rechten te wijzigen in door de wet beschermde belangen. Anderzijds is het bestuur onmiddellijk onderworpen aan de controle van de rechtbanken voor wat betreft derden die niet rechtstreeks beoogd worden door de akte of de onwettige gedraging, maar die wegens een fout of opzet van de ambtenaren van het bestuur in hun persoon of hun goederen werden gekrenkt. Hetzelfde beginsel geldt voor de personen die rechtstreeks beoogd worden door de akte of de gedraging indien de schade het gevolg is van de schending van een recht, ander dan dat waarover het bestuur mocht beschikken.

Er blijven nochtans bijzondere verschillen bestaan in de rechtspraak tussen de positie van het bestuur en deze van de particulieren. Er moet eerst en vooral opgemerkt worden dat, alhoewel de rechter beschikt over de controle van de wettigheid van een administratieve akte die een subjectief recht schendt, de burgerlijke Kamers van het Hof van Cassatie geoordeeld hebben dat de gewone rechter niet mag nagaan of er machtsoverschrijding is wanneer dit onderzoek meebrengt dat de bedoelingen van de akte worden onderzocht en waardoor de grond van de zaak impliciet wordt behandeld (verenigde Kamers nr. 2647 van 1961, *Temi napoletana*, 1962, I, 110). Daarentegen heeft de IVe strafkamer (arrest 28 november 1961, *eiser Cerrone, Temi Napoletana ibidem*) geoordeeld (daarin gevolgd door de doctrine) dat de wettigheidscontrole altijd aanvaard wordt, ook wanneer het gaat om machtsoverschrijding.

Bovendien werd de vraag dikwijls gesteld aan de rechtbanken of het vermoeden (geldende tot tegenbewijs) van de aansprakelijkheid wegens schade veroorzaakt door de

uitoefening van gevaarlijke activiteiten, dat zijn basis heeft in de leer van het beroepsrisico, ook bestaat ten laste van de Staat en de overheid. Het gaat vooral over schade veroorzaakt door de ontploffing van buskruit, bommen of obussen. Het bestaan van dit vermoeden werd door meerdere arresten van het Hof van Cassatie ontkend. De motieven daarvoor waren dat de organisatie van de verdediging absoluut discretionair is en dat zij een noodzaak is in het belang van het land. Deze arresten werden op unanieme wijze gekritiseerd door de rechtsleer. Indien de grondslag van de regel van artikel 2050 is dat het beroepsrisico het gevolg is van een vrije keuze en dat de uitwerking van deze keuze dan ook moet vermoed worden een later gevolg te zijn daarvan, is de rechtspraak van het Hof van Cassatie, hoewel de opgegeven redenen niet helemaal overtuigend zijn, gerechtvaardigd. De Staat is immers genoodzaakt, zonder enige mogelijkheid van keuze, alle activiteiten van landsverdediging uit te oefenen: hij heeft geen keuze op grond waarvan men zou kunnen oordelen dat hij aansprakelijk is. Dit geldt natuurlijk slechts voor wat betreft het domein van het bewijs. Bij de organisatie van deze openbare dienst is de Staat immers gebonden door de wet of door een reglement en moet hij bepaalde regelen in acht nemen; bovendien moet hij de regelen van de techniek en van de voorzichtigheid in acht nemen, terwijl deze regelen trouwens zoveel te strikter zijn daar het leven en de fysische integriteit van een groot aantal personen in het gedrang kunnen worden gebracht wegens de uitoefening van deze aktiviteit.

De eerbiediging der discretionaire macht blijft verder ook bestaan wanneer men aan het bestuur het verwijt maakt niet zozeer van aan de particulieren bepaalde gevaaren verborgen te hebben die voortvloeien uit slechte voorwaarden waarin overheidsgoederen zich bevinden en die opengesteld zijn voor het gebruik door allen (voornamelijk de openbare wegen) maar wel van deze goederen niet op een betere wijze gebouwd te hebben volgens de regelen van een andere techniek. Men heeft de aansprakelijkheid van de Staat ontkend daar waar hij een straat had gebouwd zonder schutting vooral wanneer de bochten goed zichtbaar waren. Het openstellen van spoorwegovergangen zonder bewaking — wat werd toegelaten bij besluitwet van 7 november 1919, nr. 1608, de wet van 1933 nr. 1705 art 28 en nu art. 15 van het verkeerswv-reglement (1958 nr. 956) heeft bepaalde problemen meegebracht vooral in de gevallen waarin zij, die rijden op de gewone weg, in staat zijn om de spoorweg in de twee richtingen te zien.

Het appreciëren of het zicht also vrij is, is dit de uitoefening van een discretionaire macht of is het het resultaat van het gebruik van een technisch procédé? De rechtspraak heeft de neiging om eerder de eerste oplossing te aanvaarden, maar het betreft daar wellicht een ervaringsregel waarvan de schending wel zou kunnen gecontroleerd worden door de rechter. In ieder geval leggen deze regelen de verplichting op aan het bestuur bij duidelijke borden, die op redelijke afstand van de overweg geplaatst zijn, het gevaar aan te duiden. Het nalaten van deze maatregel of de onleesbaarheid van de borden brengt de aansprakelijkheid van het bestuur mee. Uit de omstandigheid bovendien dat de geopende spoorwegovergangen laten veronderstellen dat het zicht vrij is langs weerskanten, heeft men de verplichting afgeleid voor het bestuur om een vrij zicht te handhaven. De schending van deze verplichting bracht de burgerlijke aansprakelijkheid van het bestuur mede (arrest 2484 van 1952).

Nu moeten nog enkele woorden gezegd worden over de bevoegdheid van de rechter om de fout of de opzet van het bestuur uit te maken. In de veronderstelling, zo-

als wij gezegd hebben, dat de ambtenaar of de beampte gehandeld heeft binnen zijn bevoegdheid met het oog op persoonlijke doeleinden, maar met een zekere toevalige band met zijn ambt, heeft dit onderzoek de gedraging op het oog van de natuurlijke personen die handelen voor het bestuur. Met uitsluiting van ieder idee van objectieve aansprakelijkheid wordt dit onderzoek gedaan volgens de principes van het burgerlijk wetboek in het algemeen voor wat betreft rechtstreekse aansprakelijkheid. Nochtans moet er onderscheid gemaakt worden tussen de aansprakelijkheid die het gevolg is van een onwettige administratieve akte en deze die voortkomt uit een ongeoorloofde gedraging. In het eerste geval gaat het om de schending van de wet, van regelen die betrekking hebben op de administratieve bevoegdheid (gebrek wegens onbevoegdheid) en machtsoverschrijding in al zijn vormen, vooral in de vorm van machtsafwendings. Het gaat hier slechts om overtredingen ofwel van de geschreven wet, ofwel van de rechtsbeginselen die niemand mag ignoreren en die het bestuur nog minder mag ignoreren, vermits de handelingen van het bestuur geacht worden wettig te zijn. Het volstaat dan dat de handeling vrijwillig werd verricht, opdat de schending van een recht de aansprakelijkheid van het bestuur mee zou brengen. Het zoeken naar opzet of fout wordt overbodig, tenware het bestuur het bewijs wil leveren dat er noch het ene, noch het andere was. Dat is de betekenis van het arrest 1329 van 1959.

Het bewijs van de opzet of de fout van het bestuur ('t is te zeggen van zijn ambtenaren) wordt daarentegen

vereist in het geval van ongeoorloofde gedraging zonder dat er een administratieve akte is. Het rust op de eisers tot schadevergoeding.

U zal mij willen excuseren indien ik teveel details heb aangehaald. Ik deed het om u aan te tonen dat in mijn land de overheid geleidelijk aan zich bevindt voor rechters in bijna dezelfde omstandigheden als de particulieren voor wat betreft de burgerlijke aansprakelijkheid. De oude schuchterheid van de rechterlijke macht is verdwenen; indien men tot nogtoe aan het bestuur een zekere breedheid erkent bij het uitoefenen van een discretionair appreciatie-recht en dat onttrokken is aan de controle van de rechter, dan is het omdat in werkelijkheid deze bevoegdheid niet kan geloofend worden. Maar de grondwet van 1948 die de individuele rechten in een zeer brede zin heeft bekrachtigd, heeft gans ons juridisch bestel dooreengeschud. De gevolgen van de regelen van deze grondwet op de bestaande wetten werden nog niet helemaal gerealiseerd noch gepreciseerd; de wetgevende macht is zich trouwens daarvan nog niet helemaal bewust. Het komt dan ook aan het Constitutioneel Hof toe, op aandringen van de gewone of administratieve rechter, in de toekomst aan te tonen welke de grenzen zijn die tussen de rechter en het bestuur worden gesteld en die in ons juridisch bestel nog bestaan.

Noot (1) De verschillende leerstellingen werden samengevat en onderzocht in de uitmuntende uiteenzetting van Cino Vita, *Giurisprudenza italiana* 1929, IV, 1 en volgende waarop ik terugkom.

RECHTSPRAAK

RAAD VAN EUROPA. EUROPESE COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS.

Raadkamer. — 25 september 1965.

Voorzitter: M. Eustathiades, Vice-President.
Leden: Mevr. Janssens-Pevtschin, MM. Ermacora,
Castberg, Sperduti, Fawcett, Maguire, Welter, Balta.
Secretaris: M. Mc Nulty.
Advocaat: Mr. Denys.

1. Europese Conventie tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. — Geïnterneerde. — Recht op vrijlating op proef niet beschermd door de Conventie. — Onbevoegdheid van de Commissie.
2. Europese Commissie tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. — Recht op eerlijke behandeling van strafzaken (art. 6 par 1). — Geïnterneerde. — Wet van 9 april 1930 op het sociaal verweer. — Voorkeur van de rechter voor een gewoon deskundig psychiatrisch onderzoek in plaats van een inobservatiestelling. — Geen schending van art. 6 par. 1. — Onontvankelijkheid van het verzoekschrift.
3. Europese Commissie tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. — Gebruik van de taal van de betichte. — Terzake geen bewijs van de schending van de conventie. — Onontvankelijkheid van het verzoekschrift.

O. t./ Belgische Staat.

Gezien het verzoekschrift op 3 maart 1965 ingediend door O. tegen de belgische staat en op 11 maart 1965 geregistreerd onder nummer 2449/65;

Gezien het verslag voorzien bij art. 45 par. 1 van het reglement van inwendige orde van de commissie;

Na beraadslaging,

In feite

Overwegende dat de feiten van de zaak aldus beknopt kunnen weergegeven worden:

Beroeper, die van belgische nationaliteit is en geboren in 1942, is op dit ogenblik geïnterneerd in het Instituut voor Sociaal Verweer te Merksplas. Hij wordt vertegenwoordigd door Mr. Martin Denys, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel, die de commissie op de twee volgende grieven wijst:

1. Beroeper zou een natuurlijk kind zijn, geboren in Tsjecho-Slovakije; de duitse overheid zou zijn vader zelfs verboden hebben te huwen. Nadien zou zijn vader vermoord geweest zijn door soldaten en zijn moeder zou met een belgische krijgsgevangene gehuwd zijn die beroeper na de oorlog naar België zou overgebracht hebben.

Toen beroeper het tragisch verleden van zijn ouders vernam, zou hij hevig gereageerd hebben: om de aandacht van de buitenwereld te vestigen op de onrechtvaardige behandeling waarvan zijn vader het slachtoffer was, zou hij op 4 februari 1964, onder bedreiging, een voertuig gestolen hebben waarmee hij onvrijwillig een ongeval veroorzaakte.

Dezelfde dag zou beroeper van zijn vrijheid beroofd zijn en ter beschikking van de Procureur des Konings gesteld.

De bevoegde onderzoeksrechter zou een geneesheer,

Dr. Van Looy, opdracht gegeven hebben beroeper aan een psychiatrisch onderzoek te onderwerpen. Dr. Van Looy zou in zijn verslag vastgesteld hebben dat beroeper aan zware geestesstoornissen leed op het ogenblik van de feiten en gedurende het onderzoek.

Op 3 april 1964 besliste de Raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel dat beroeper zou geïnterneerd worden in een instituut voor sociaal verweer voor een duur van 10 jaar (wet van 9 april 1930). Op het hoger beroep ingesteld door beroeper, heeft de Kamer van Inbeschuldigingsstelling van het Hof van Beroep te Brussel deze beslissing bevestigd op 20 mei 1964. Het cassatieberoep van beroeper werd op 7 september 1964 door het Hof van Cassatie afgewezen.

Beroeper doet opmerken dat de wet op het sociaal verweer een systeem van inobservatiestelling van de betichte voorziet, dat hem zekere procedurewaarborgen biedt: de procedure is tegensprekelijk, de betichte en zijn raadsman worden op de hoogte gebracht van het onderzoek en de betichte mag bijgestaan worden door een geneesheer naar keuze. Wat deze procedure betreft, verwijst verzoeker tevens naar een werk van MM. Collignon en Van der Made, « La Loi belge de défense sociale » blz. 143.

Beroeper beklaagt er zich over dat, in plaats van in observatie te worden gesteld overeenkomstig de beschikkingen van de wet op het sociaal verweer, hij onderworpen werd aan een psychiatrisch onderzoek dat geen voldoende waarborgen bood, en dat tot zijn internering besloten werd op grond van dit onderzoek. Hij doet in het bijzonder opmerken dat het onderzoek niet geschiedde in het raam van een tegensprekelijke procedure (hij werd niet op de hoogte gebracht van het onderzoek zodat het voor hem dus een verrassing was en hij kon zich niet laten bijstaan door een geneesheer naar keuze) en dat het onderzoek slechts één dag duurde.

Hij wijst in dit verband op de schending van art. 6 par. 1 van de Conventie tot bescherming van de rechten van de mens. Rekening houdend met de procedurewaarborgen die door het systeem van inobservatiestelling geboden worden, meent hij dat de rechter van dit systeem moet gebruik maken om zich te laten inlichten over de geestestoestand van de betichte, eerder dan zich te laten leiden door een eenvoudig deskundig verslag.

Beroeper beroept zich tevens op het door de gerechtelijke overheid begaan « détournement de procédure ». Hij beweert inderdaad dat het openbaar ministerie in het dossier het deskundig verslag betreffende beroeper had laten doorgaan als een document, opgesteld na een inobservatiestelling.

2. Op 22 oktober 1964 zou beroeper verschenen zijn voor de commissie voor sociaal verweer om er te horen beslissen over de aanduiding van een interneringsgesticht. Beroeper zou ter zitting zijn invrijheidstelling op proef gevraagd hebben en in ondergeschikte orde, zijn internering in het instituut van Merksplas (waarvan het personeel nederlandstalig is) voor een periode van 3 maanden. De commissie voor sociaal verweer zou hem voor een periode van 3 maand in het instituut te Doornik (waarvan het personeel enkel de franse taal spreekt) geplaatst hebben. Zij zou tevens beslist hebben beroeper aan een nieuw psychiatrisch onderzoek te onderwerpen om zich later, met betere kennis van zaken, te kunnen uitspreken betreffende zijn invrijheidstelling op proef.

Een wederkerig gebrek aan verstandhouding, voortkomend uit het feit dat beroeper enkel nederlands spreekt, zou hem moeilijkheden berokkend hebben gedurende zijn verblijf te Doornik; hij zou als weerspanning aanzien geworden zijn en hij zou menonwaardige behan-

delingen ondergaan hebben. Het psychiatrisch onderzoek zou niet plaats gevonden hebben, want de geneesheer van de instelling, die geen nederlands kent, zou niet bekwaam geweest zijn om verzoeker te ondervragen. Men zou besloten hebben dat deze een zeer gesloten karakter en een gebrek aan eerlijkheid had zodat hij na verloop van drie maand geen invrijheidstelling op proef bekam. Beroeper beweert dat hij het slachtoffer is van een schending van de artt. 5 par. 1 a), e) en 2, 6 par. 1 en 3 a), en 13 van de conventie in zoverre de beslissing van de commissie van sociaal verweer, waartegen geen daadwerkelijk verhaal bestaat voor een binnenlandse rechtbank, hem in een franstalige instelling onderworpen heeft aan een behandeling die hem nadeel berokkende. In dit opzicht beweert beroeper dat het hem, als nederlandstalige, onmogelijk was zich te laten onderzoeken met het oog op zijn invrijheidstelling op proef. Volgens hem vloeit het misverstand tussen het personeel en hemzelf voort uit de hierboven genoemde taalmoeilijkheden.

Omwillen daarvan meent hij dat men hem een behandeling heeft doen ondergaan die men gewoonlijk voorbehoudt aan de weerspanningen en die in dit geval een menonwaardig karakter had.

In rechte,

Overwegende eerst en vooral, voor zover beroeper zich erover beklaagt dat zijn invrijheidstelling op proef geweigerd werd, dat naar luid van art. 1, de conventie slechts « de rechten en vrijheden verzekert welke zijn vastgesteld in de eerste titel van het verdrag »; dat elke grief die door een natuurlijke persoon, iedere (andere dan een regerings-) organisatie of iedere groep van particulieren wordt uitgebracht, volgens art. 25 par. 1 moet betrekking hebben op een beweerde schending van deze rechten en vrijheden, bij gebreke waarvan het onderzoek van deze grief ontsnapt aan de bevoegdheid « ratione materiae » van de commissie; dat het recht op vrijlating op proef niet als dusdanig voorkomt onder de gezegde rechten en vrijheden zoals de commissie trouwens in talrijke vroegere beslissingen heeft vastgesteld (cfr. de beslissingen van de commissie over de ontvankelijkheid van de verzoekschriften nr. 369/58, jaarboek II, blz. 382, en nr. 1599/62, Verzameling 10, blz. 9); dat het verzoekschrift dus, van dit oogpunt uit bekeken, niet verenigbaar is met de bepalingen van het verdrag (artikel 27 par. 2);

Overwegende dat beroeper eveneens de beslissing aanvecht waarbij de onderzoeksrechter aan een psychiater een eenvoudig deskundig verslag gevraagd heeft zonder beroeper een maatregel van inobservatiestelling te doen ondergaan overeenkomstig het belgisch recht; dat beroeper in dit opzicht een schending van art. 6 par. 1 van de conventie beweert vast te stellen; dat volgens de commissie de aangevochten procedure niet strijdig is met deze tekst noch met enige andere bepaling van de conventie; dat bij gebreke van een schending van de conventie, de commissie zich niet heeft in te laten met de wijze waarop de rechter de toepassing van het belgisch recht verzekerd heeft; dat hieruit voortvloeit dat deze grief kennelijk ongegrond is in de zin van art. 27 par. 2;

Overwegende voor het overige en in het bijzonder voor wat betreft de taalmoeilijkheden die beroeper zou ondervonden hebben tijdens zijn internering, dat het onderzoek van het dossier niet toelaat in de huidige stand van zaken, enige schijn van schending van de rechten en vrijheden bepaald in de conventie en in het bijzonder bij art. 3, vast te stellen; dat het overige gedeelte van het verzoekschrift dan ook kennelijk ongegrond is in de zin van art. 27 par. 2;

Om deze redenen :

Verklaart het verzoekschrift onontvankelijk.

NOOT: zie het advies van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht dd. 19 januari 1967 verschenen in deze jaargang van het R.W. kol. 1879 vlg.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 16 maart 1967.

Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

1. Vrederechter. — Rechtspleging in pachtzaken. — Bepaling van art. 59, lid 1 Rv. — Niet van openbare orde.
2. Pacht. — Sancties van de wet van 7 juli 1951. — Aard.

1. De bepaling van art. 59, lid 1 (betreffende de oproeping tot verzoening in pachtgeschillen) raakt de openbare orde niet.
2. De wet van 7 juli 1951 gebruikt weliswaar verschillende formules om de sancties te bepalen die de opvolging van haar voorschriften moeten verzekeren, maar blijkens de geschiedenis van de wet en het door de wetgever nagestreefde doel, zijn deze sancties, ongeacht de bewoordingen gebruikt in de wet van 7 juli 1951, van gelijke aard. De bepalingen waarbij ze vastgesteld worden, beschermen slechts private belangen. Alle zijn gebiedend, maar geen enkele raakt de openbare orde.

de Schaetzen de Schaetzenhof t./ Delye.

Gelet op de bestreden vonnissen, op 9 januari 1963 en 17 februari 1965 in hoger beroep door de Rechtbank van eerste aanleg te Hoei gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 59 van het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering toegevoegd bij artikel 19, paragraaf 2, van de wet van 7 juli 1951 houdende wijziging van de wetgeving betreffende de landpacht;

doordat de bestreden vonnissen de rechtsvordering van de verweerders tegen de eisers in beginsel ontvangen, het vonnis van 9 januari 1963, doordat het een deskundig onderzoek beveelt om de normale pacht prijs vast te stellen, en het vonnis van 17 februari 1965 doordat het verklaart dat kunnen teruggevorderd worden, enerzijds de bedragen die de verweerders voor belastingen en verzekeringen gestort hebben, en anderzijds de bedragen die boven de bij de wet toegelaten pacht prijs gestort zijn voor de op 15 maart 1959 en later vervallen pachten;

terwijl de eisers niet tot verzoening zijn opgeroepen; geen rechtsvordering inzake pacht onontvankelijk is indien de eisende partij niet vooraf een schriftelijk of mondeling verzoek tot de rechter heeft gericht ten einde de andere partij tot verzoening te doen oproepen; deze voorafgaande poging tot verzoening de openbare orde raakt en de rechter derhalve, bij niet-vervulling van deze formaliteit verplicht is, de rechtsvordering ambtshalve niet onontvankelijk te verklaren;

Overwegende dat de bepaling van artikel 59, lid 1, van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, waarnaar het middel verwijst, de openbare orde niet raakt;

Overwegende dat uit geen enkel processtuk blijkt dat de eisers voor de rechter een exceptie van niet-onontvankelijkheid op grond van de ontstentenis van een voorafgaande poging tot verzoening hebben opgeworpen;

Overwegende dat het middel derhalve niet onontvankelijk is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 1764 van het Burgerlijk Wetboek, toegevoegd bij artikel 6 van de wet van 7 juli 1951 houdende wijziging van de wetgeving betreffende de landpacht;

doordat het bestreden vonnis van 17 februari 1965 voor recht zegt dat de bedragen door de verweerders aan de eisers betaald voor belastingen en verzekeringen, kunnen worden teruggevorderd, op grond dat de wetsbepalingen betreffende de pacht weliswaar moeten worden ondergebracht bij de gebodsbepalingen tot bescherming van private belangen, waarvan de overtreding slechts een betrekkelijke nietigheid meebrengt, die de beschermde persoon, kan dekken door vrijwillige nakoming van de door nietigheid aangetaste verbintenis, maar dat het anders is wanneer de wetsbepaling sommige bedingen als niet bestaande of zonder gevolg beschouwt en dat in dergelijk geval deze laatste bedingen eenvoudig ongedaan moeten worden gemaakt;

terwijl de wetsbepalingen betreffende de pacht een dergelijk onderscheid tussen de sancties op de ermee strijdige bedingen niet insluiten; de bepalingen van de pachtwet die sommige bedingen als niet bestaande of zonder gevolg beschouwen, eveneens slechts een betrekkelijke nietigheid stellen, en zulks inzonderheid het geval is met de bepaling luidens welke voor niet bestaande worden gehouden de bedingen waarbij de pachter verplicht wordt tot het dragen van belastingen of andere lasten die door de verpachter verschuldigd zijn, zodat de pachter de nietigheid van zodanige bedingen kan dekken door de erin vervatte verbintenis met kennis van zaken na te komen;

Overwegende dat de eis waarop de bestreden beslissing uitspraak gedaan heeft, betrekking heeft op de teruggave van belastingen en verzekeringspremies die de verweerders aan de eisers betaald hebben;

Overwegende dat krachtens artikel 1764 van het Burgerlijk Wetboek toegevoegd bij artikel 6 van de wet van 7 juli 1951 houdende wijziging van de wetgeving betreffende de landpacht, in beginsel voor niet bestaande worden gehouden alle bedingen waarbij de pachter verplicht wordt tot het dragen van belastingen, taksen of onverschillig welke andere lasten die door de verpachter verschuldigd zijn, hetzij krachtens de wet, hetzij krachtens overeenkomsten door hem met derden aangegaan;

Overwegende dat het vonnis, om de eis in te willigen, uitsluitend de reden aanvoert dat er inzake pacht een onderscheid moet worden gemaakt tussen de bepalingen van de wet van 7 juli 1951 naar luid waarvan sommige overeenkomsten die in strijd zijn met de wet, « nietig » worden verklaard, en de bepalingen van dezelfde wet, naar luid waarvan sommige bedingen afstanden « voor niet bestaande worden gehouden »; dat, volgens het vonnis, wanneer de door de wet voorgeschreven sanctie in de nietigheid bestaat de persoon die de wet wil beschermen, « van zich te beroepen op die nietigheid kan afzien »; dat daarentegen wanneer een beding voor niet bestaande wordt gehouden, « het eenvoudig ongedaan moet worden gemaakt »;

Overwegende dat dit onderscheid willekeurig is;

Dat de wet van 7 juli weliswaar formules gebruikt om de sankties te bepalen die de opvolging van haar voorschriften moet verzekeren, maar blijkens de parlementaire voorbereiding en het door de wetgever nagestreefde doel deze sancties, ongeacht de bewoordingen gebruikt in de wet van 7 juli 1951 van gelijke aard zijn; dat de bepalingen waarbij ze vastgesteld worden, slechts private belangen beschermen; dat alle gebiedend zijn, maar geen enkele de openbare orde raakt;

Overwegende dat, door te beslissen dat het beding van de pacht over de belastingen en de lasten betreffende het gehuurde goed strijdig is met de openbare orde en dat derhalve de verweerders nooit konden afzien van een

beroep op de sanctie die in artikel 1764 van het Burgerlijk Wetboek ingevoerd is, het vonnis aan deze wetsbepaling een betekenis en een draagwijdte toekent die ze niet heeft;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis van 17 februari 1965 in zover het beslist dat de belastingen en de verzekeringspremies die de verweerders aan de eisers betaald hebben, kunnen worden teruggevorderd;

Verwerpt voor het overige de voorziening, in zover ze gericht is tegen het bedoelde vonnis, en verwerpt ze in zover ze gericht is tegen het vonnis van 3 januari 1963;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Verordeelt iedere partij in de helft van de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Luik, rechtdoende in hoger beroep.

NOOT: 1. Zie A.P.R. Tw. *Landpacht*, door De Clerck en Sevens, blz. 202, nr. 317, en de Aanvullingen en wijzigingen (1964), blz. 49 bij nr. 317, waar de rechtspraak voor en tegen geciteerd wordt.

2. Zie A.P.R. Tw. *Landpacht*, nrs. 16 tot 19 en de aanvullingen.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 24 februari 1966.

Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Advocaten: Mrs. Van Ryn en Van Leynseele.

Bewijs in burgerlijke zaken en in zaken van koop-handel. — Samengestelde bekentenis. — Begrip.

Wanneer een partij in haar verklaring voor de rechter een feit erkent en een ander feit aanvoert, en wanneer blijkt dat het feiten betreft die onafhankelijk van elkaar staan, schendt de rechter noch het begrip van samengestelde bekentenis noch art. 1356 B.W. door het eerste gedeelte van de verklaring in aanmerking te nemen en het tweede tegen te spreken.

Van Lange t./ Weverbergh.

Gelet op het bestreden arrest, gewezen op 3 februari 1964 door het Hof van Beroep te Brussel;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikels 48-2 van het koninklijk besluit van 8 april 1954 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet.

doordat het bestreden arrest eiser ertoe veroordeelt aan verweerder de som van 115.000 frank te betalen, om de redenen dat de slachtoffers van het ongeval op het rijwielpad reden, dat men er hen geen verwijt van kan maken de verhoogde berm niet gebruikt te hebben, daar deze onbegaanbaar was, en dat dienvolgens, daar de slachtoffers geen fout gepleegd hebben, de volledige aansprakelijkheid van het ongeval op eiser rust, terwijl gelijkgrondse berm is of wanneer deze onbegaanbaar is, de voetgangers de gelijkgrondse berm moeten volgen en het rijwielpad slechts mogen volgen wanneer er geen gelijkgrondse berm is of wanneer deze onbegaanbaar is, terwijl het arrest vaststelt dat tussen de verhoogde

berm en het rijwielpad een 75 mc brede strook grond bestond, een gelijkgrondse berm uitmakende, waarvan het het onbegaanbaar karakter niet aantoonde, en dienvolgens, daar de slachtoffers zelf op het in het middel aangeduid artikel 48-2 van het koninklijk besluit van 8 april 1954 inbreuk gepleegd hebben, het arrest ten onrechte de volledige aansprakelijkheid van het ongeval op eiser laat rusten:

Overwegende dat uit de vaststellingen van het bestreden arrest blijkt dat de openbare weg waarop het ongeval zich voorgedaan heeft dat de dood van Léocadie Bourleau en van Bertha Bourleau teweeg gebracht heeft meerdere gedeelten bevat: drie rijstroken, een geplaveide strook, een rijwielpad, een aarden strook van 75 centimeters en ten slotte een verhoogd voetpad;

Overwegende dat het middel betoogt dat, indien de aarden strook begrepen tussen het verhoogd voetpad en het rijwielpad onbegaanbaar was, de slachtoffers een fout zouden gepleegd hebben door dit laatste te volgen;

Overwegende enerzijds, dat, in strijd met hetgeen het middel verklaart, het arrest niet vaststelt dat gezegde aarden strook « een gelijkgrondse berm uitmaakt »;

Overwegende, anderzijds, dat, in zijn vóór het Hof van beroep genomen conclusie, verweerder aanvoerde dat de slachtoffers op het rijwielpad gingen; dat eiser niet beweerde, zoals hij het nu doet, dat het aangevoerde feit een fout zou uitgemaakt hebben; dat hij er zich toe beperkte te beweren dat de voetgangers « de fout gepleegd » hadden « de weg over te steken zonder voorzorg of op de rijbaan te gaan, terwijl er voorbij het rijwielpad een voetpad was »;

Dat het middel dat het feit en het recht vermengt, voor de eerste maal voor het Hof niet kan ingeroepen worden; dat het dus niet ontvankelijk is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikels 1356 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest vaststelt dat eiser bekend dat hij reed met aangestoken kruislichten en aan een snelheid van 70 kilometer per uur, terwijl de zichtbaarheid slecht was, maar de omstandigheid niet in acht neemt dat eiser tegelijkertijd bevestigde dat noch hij noch de slachtoffers het rijwielpad volgden, terwijl het arrest, dit doende een splitsing doet van de bekentenis door eiser gedaan in zijn vóór het hof van beroep genomen conclusie betreffende het enig feit van zijn wijze van sturen van zijn voertuig op het ogenblik van het ongeval; dat, dienvolgens, het bestreden arrest de regel van de ondeelbaarheid van de samengestelde bekentenis miskent:

Overwegende dat eiser voor de rechters aanvoerde dat het de dag van het ongeval « regende en dat de zichtbaarheid slecht was...; dat hij voorzichtig reed, met aangestoken kruislichten, en dat hij zijn reglementaire plaats hield...; dat de dames Bourleau de rijbaan van links naar rechts overgestoken hebben, maar dat zij door de wagen van gedaagde (thans eiser) gegrepen werden, die om zo te zeggen ter plaats stil stond op de rijstrook waarvan hij zich niet verwijderde... »;

Overwegende dat het Hof van beroep heeft kunnen overwegen dat de verklaring van eiser betreffende, enerzijds, de zichtbaarheid, de aan zijn voertuig aangebrachte snelheid en het gebruik van de lichten, en, anderzijds, de door hem en door de slachtoffers op de openbare weg ingenomen plaats, feiten betrof onafhankelijk de ene van de andere; dat door het eerste gedeelte van zijn verklaring in aanmerking te nemen terwijl hij het tweede tegensprak, de rechter dus noch het begrip van samengestelde bekentenis miskend heeft noch artikel 1356 van het Burgerlijk Wetboek geschonden heeft;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiser tot de kosten.

HOF VAN BEROEP TE GENT

2e Kamer. — 28 februari 1967.

Voorzitter: M. Santenaire.

Raadsheren: M.M. Desplenter en Strye de Swielande.

Advocaat-generaal: M. Versée.

Advocaten: Mrs. Clerens-Stas, Dhondt, D'Hoest en Traen.

Verkeer. — Voorrang van rechts. — Fouten van de voorranghebbende bestuurder. — Aansprakelijkheid.

Bestuurder A reed met een snelheid van ten minste 70 km per uur, terwijl slechts 30 km/uur toegelaten was, op een kruispunt waar hij de voorrang van rechts had, de wagen aan van bestuurster B die langzaam de door hem gevolgde weg indraaide.

Daar B het verkeer van rechts op een ruime afstand kon zien komen en zij de voorrang van rechts miskend heeft, terwijl A ruimschoots gelegenheid zou gehad hebben te stoppen, indien hij de reglementaire snelheid geëerbiedigd had en de nodige voorzorgsmaatregelen genomen had om de aanrijding te voorkomen, zijn beiden voor het ongeval aansprakelijk, bestuurder A voor drie vierden en bestuurster B voor een vierde.

Nelis t./ Coppens en Derck.

Aangezien de beroepen regelmatig zijn naar de vorm en tijdig ingesteld werden;

Overwegende dat Coppens Marcella verklaard heeft dat zij de auto van Derck Guy slechts « op het allerlaatste ogenblik zag, t.t.z. op het moment dat zij de slag van de aanrijding kreeg » en dat zij « voorheen nauwelijks... naar rechts gekeken had en niets gezien had; dat het aldus bewezen is dat zij per auto onachtzaam voor de van rechts komende auto van Derck Guy, de Albert I Wandeling opgereden is;

dat Coppens Marcella vergeefs inroept dat zij de auto van Derck Guy niet tijdig kon ontwaren tengevolge van dezes overdreven snelheid; dat de politie vaststelde dat de weggebruiker die — zoals Coppens — uit de Hertstraat kwam, niettegenstaande de niet-doorzichtigheid van de ruiten van het terras op de hoek van de Hertstraat en de Albert I Wandeling, het verkeer van rechts op ruime afstand kon zien aankomen; dat ten overstaan van deze vaststellingen, de beoordelingen van de getuige Vanden Borre betreffende de verantwoordelijkheid voor het ongeval niet dienend zijn;

dat de botsing door de aangehaalde onvoorzichtigheid van Coppens Marcella mede-oorzaak werd dat de inbreuk B bewezen gebleven is en een bestanddeel uitmaakt van het A, zoals door de eerste rechter beslist; dat de straf door de eerste rechter opgelegd rechtmatig is en dient behouden te worden;

Overwegende dat Derck Guy weliswaar de voorrang had ten opzichte van Coppens Marcella doch verplicht was alle voorzorgsmaatregelen te treffen om een aanrijding te voorkomen; dat hij dit allerm minst deed gezien hij verklaarde aan 70 km/u gereden te hebben op de Albert I Wandeling alwaar de snelheid reglementair tot maximum 30 km/u beperkt is; dat gezien het 30 meter lange remspoor dat zijn auto naliet en de verklaringen van de getuigen, de snelheid die Derck Guy ontwikkelde zelfs hoger moet geweest zijn dan hij verklaarde;

dat de auto van Coppens die traag, in eerste versnelling de Albert I Wandeling opreed, reeds op die weg was toen hij aangereden werd; dat Derck, — gezien zijn remspoor — de auto van Coppens ontwaarde heeft op een afstand die ruimschoots zou volstaan hebben om zijn voertuig tot stilstand te brengen indien hij de reglementaire snelheid had geëerbiedigd en de nodige voorzorgsmaatregelen genomen om de aanrijding te voorkomen;

dat de botsing en de onopzettelijk toegebrachte slagen, omschreven in het feit C mede veroorzaakt werden door zijn roekeloze snelheid; dat het feit C derhalve bewezen is en het feit D er een bestanddeel van uitmaakt zodat slechts één straf dient opgelegd:

HOF VAN BEROEP TE GENT

6de Kamer. — 17 april 1967.

Voorzitter: M. P. Carnewal.

Raadsheren: M.M. Soenens en De Brauwere.

Advokaat-generaal: M. Ely

Advokaten: Mrs. Ducheyne (Brugge), R. Verstele (De Panne), A. Heyvaert (Gent), T'Jonck (Oostende).

Valsheid in geschriften. — Bouwplannen. — Akten. — Inschrijvingsnummer op tabel van de orde van de architecten. — Bouwplannen opgemaakt door daartoe niet wettelijk bevoegd persoon. — Beroepsactiviteit in feite van architect. — Architect die zijn persoonlijk architectnummer tegen vergoeding en zonder meer op voormelde bouwplannen laat vermelden. — Strafbare deelneming.

In zake O.M. en B.P. Nationale Raad van de Orde der architecten t./V... S... en V... L.,

Bouwplannen, die, samen met de aanvraag tot bouwvergunning, bij de administratieve overheden worden ingediend, zijn akten (in de zin bepaald bij art. 196-S.W.B.), die tot doel hebben de gegevens op te nemen op grond waarvan de bouwvergunning moet worden verleend, temeer daar de vermelding op die bouwplannen van het inschrijvingsnummer op de tabel van de orde van de architecten voor de administratieve overheden het bewijs is dat al de in deze plannen voorkomende vermeldingen, hetzij door een architect, hetzij onder diens toezicht werden opgesteld en dat de plannen derhalve aan de wettelijke voorschriften voldoen.

Hij die bouwplannen opmaakt en in feite de beroepsactiviteiten van een architect metterdaad uitoefent, doch geen houder is van het diploma van architect, noch tot een der categorieën behoort van personen vermeld in art. 12, wet van 20 februari 1939, maakt zich schuldig aan strafbare valsheid in geschriften, wanneer hij op die bouwplannen het inschrijvingsnummer aanbrengt van een wettelijk bevoegd architect.

Is schuldig aan strafbare deelneming aan dit misdrijf de architect die, zonder enig toezicht op die bouwplannen uit te oefenen, zich er enkel toe leent door bovenvermelde niet bevoegde persoon zijn inschrijvingsnummer op de tabel van de orde van architecten, tegen vergoeding, op de plannen te laten aanbrengen.

De eerste en de tweede :

A. Als dader, overeenkomstig art. 66 SWB, die de misdaad of het wanbedrijf heeft uitgevoerd of aan de uitvoering rechtstreeks heeft medegewerkt, of die door enige daad tot de uitvoering zodanige hulp heeft ver-

leend dat de misdaad of het wanbedrijf zonder zijn bijstand niet had kunnen worden gepleegd, met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden valsheid te hebben gepleegd in authentieke en openbare geschriften, in handels- of bankgeschriften of in private geschriften, hetzij door valse handtekeningen, hetzij door namaking of vervalsing van geschriften of handtekeningen, hetzij door overeenkomsten, beschikkingen, verbintenissen of schuldbevrijdingen valselijk op te maken of achteraf in de akten in te voegen, hetzij door toevoeging of vervalsing van bedingen, verklaringen of feiten, die deze akten ten doel hadden op te nemen en vast te stellen, de vermoedelijke valsheid erin bestaande; dat nagenoemde stukken het architectennummer van architect V.. L.... — nr. 594 — bepalen en genaamtekend werden door V.. S..., in eigen naam of per procuratie, aldus valselijk de hoedanigheid van architect van V.. S..... latend veronderstellen; en met hetzelfde bedrieglijk opzet of oogmerk om te schaden gebruik te hebben gemaakt van deze stukken, wetende dat ze vals waren, met name :

(volgt de opsomming van de bouwplannen en bouwfeiten).

De eerste en de derde :

B. Als dader, overeenkomstig art. 66 SWB, die de misdaad of het wanbedrijf heeft uitgevoerd of aan de uitvoering rechtstreeks heeft medegewerkt, of die door enige daad tot de uitvoering zodanige hulp heeft verleend dat de misdaad of het wanbedrijf zonder zijn bijstand niet had kunnen worden gepleegd, met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden valsheid te hebben gepleegd in authentieke en openbare geschriften, in handels- of bankgeschriften of in private geschriften hetzij door valse handtekeningen, hetzij door namaking of vervalsing van geschriften of handtekeningen, hetzij door overeenkomsten, beschikkingen, verbintenissen of schuldbevrijdingen, valselijk op te maken of achteraf in de akten in te voegen, hetzij door toevoeging of vervalsing van bedingen, verklaringen of feiten, die deze akten ten doel hadden op te nemen en vast te stellen, de vermoedelijke valsheid erin bestaande, dat nagenoemde stukken het architectennummer van architect V.... — nr. 725 — bepalen en genaamtekend werden door V.. S....., in eigen naam of per procuratie, aldus valselijk de daadwerkelijke tussenkomst van een architect bevestigend en valselijk de hoedanigheid van architect van V.. S..... latend veronderstellen; en met hetzelfde bedrieglijk opzet of oogmerk om te schaden gebruik te hebben gemaakt van deze stukken, wetende dat ze vals waren, met name :
(volgt de opsomming van de bouwplannen en bouwheren).

De eerste :

C. Bij inbreuk op de artt. 1 en 10 van de wet van 20-2-1939 op de bescherming van de titel van het beroep van architect, de titel te hebben gevoerd van architect of het beroep ervan te hebben uitgeoefend zonder in het bezit te zijn van een diploma waaruit blijkt dat hij met goed gevolg de examenproeven heeft afgelegd welke vereist zijn voor het bekomen van dit diploma — *feiten gepleegd te Oostende in de loop der jaren 1960, 1961, 1962, 1963, 1964 en 1965.*

D. Bij inbreuk op de artt. 1, 5, 8 en 53 van de wet van 26-6-1963, zonder ingeschreven te zijn op een tabel van de orde of op een lijst van stagiaire van architecten of zonder daartoe gemachtigd te zijn, of tijdens de duur van de schorsing, plans te hebben opgemaakt waarvoor wetenschappelijk de medewerking van een architect vereist is —

feiten gepleegd te Oostende op verschillende stonden in 1963, 1964 en 1965, na 15-7-1963.

De drie beklaagden schuldig verklaard aan de hun respectievelijk ten laste gelegde feiten, met aanneming dat de feiten vermeld onder litt. A, B, C en D door de eerste beklaagde gepleegd werden met éézelfde misdadig inzicht zodat bij toepassing van art. 65 S.w.B. slechts één straf, l. de zwaarste, zijnde gesteld voor de feiten A en B in zijne hoofde diende te worden uitgesproken, werden, op tegenspraak, veroordeeld :

— de eerste beklaagde voor de feiten A/1 tot en met 27, B/1 tot en met 16, C en D in een gevangenisstraf van twee maanden, met uitstel voor een duur van drie jaar, en een geldboete van honderd frank, verhoogd met 190 opdecimen, aldus gebracht op 2.000 fr. of een vervangende gevangenisstraf van één maand ;

— de tweede beklaagde voor de feiten A/1 tot en met 27, in een gevangenisstraf van één maand, met uitstel voor een duur van drie jaar, en een geldboete van honderd fr., verhoogd met 190 opdecimen, aldus gebracht op 2.000 fr. of een vervangende gevangenisstraf van één maand ;

— de derde beklaagde voor de feiten B/1 tot en met 16, in een gevangenisstraf van één maand, met uitstel voor een duur van drie jaar, en een geldboete van honderd fr., verhoogd met 190 opdecimen, aldus gebracht op 2.000 fr. of een vervangende gevangenisstraf van één maand ;

Daarenboven werden de drie beklaagden solidairlijk verwezen tot de gedingskosten in het geheel begroot op 9.121 fr., welke kosten invorderbaar werden verklaard bij lijfswang, en waarvan de duur werd bepaald op 8 dagen voor iedere beklaagde ;

De ter zake aangeslagen valse stukken, welke gediend hebben tot het plegen van het misdrijf en eigendom zijn van gedaagden, werden verbeurd verklaard ;

werd gezegd dat er ter zake geen redenen voorhanden waren de opschorting van de uitspraak van het vonnis bij toepassing van de wet van 29 juni 1964 te bevelen ;

Op burgerlijk gebied :

Werden de drie gedaagden verwezen om solidairlijk te betalen aan de burgerlijke partij De Nationale Raad van de Orde van Architecten, wegens morele en materiële schade de som van 1 fr., met de vergoedende en gerechtelijke intresten en de kosten ;

Tevens werd de publicatie van onderhavig arrest bevolen op kosten van de verdachten — welke kosten van rechtswege invorderbaar zullen zijn op enkel vertoon van facturen — in hiernavolgende weekbladen : « De Zeewacht » te Oostende, en « Het Brugsch Handelsblad » te Brugge ;

Het overige van de eis van de burgerlijke partij werd afgewezen als zijnde ongegrond ;

Bij vonnis der rechtbank van eerste aanleg te Brugge, correctionele Kamer met drie rechters, gedagtekend 7 december 1966, waartegen V..., J... op 19 december 1966, V... S... op 19 december 1966 en het Openbaar Ministerie beroep ingesteld hebben, deze laatste op 19 december 1966 tegen de drie gedaagden, en allen tegen alle schikkingen ;

Gehoord de heer raadsheer De Brauwere in zijn verslag gedaan ter openbare terechtzitting ;

Gehoord

Overwegende dat de onderscheidene beroepen tijdig en op geldige wijze werden aangetekend;

II. Op burgerlijk gebied :

Overwegende dat, door het onderzoek en bij de behandeling van de zaak vóór het Hof, de telastleggingen A, B, C en D in hoofde van de beklaagde V... S... en de telastlegging A in hoofde van de beklaagde V... L... zijn bewezen gebleven; dat evenwel niet naar eis van rechte bewezen is gebleken dat de beklaagde V... J... zich plichtig heeft gemaakt aan de telastlegging omschreven sub. B;

Overwegende dat ofschoon de beklaagde V... S..., die geen houder is van het diploma van architect, noch behoort tot een der categorieën van personen vermeld in het art. 12 van de Wet van 20 februari 1939, uitdrukkelijk de titel van architect niet voerde, het niettemin vaststaat dat hij de beroepsactiviteiten van een architect daadwerkelijk heeft uitgeoefend; dat hij het studiebureau « Tectum » oprichtte waarvan de activiteiten waren « architectuur - binnenhuisarchitectuur - sierkunsten » en waarvoor volgens zijn eigen verklaring (st. 46) hij met niemand geassocieerd was en hij alleen verantwoordelijk was; dat op grond van het aantal inbeslaggenomen bouwplannen vaststaat dat de « architectuur » in werkelijkheid zoniet de enige dan toch de hoofdzakelijke activiteit van dit studiebureau is geweest; dat uit de gegevens van het onderzoek is gebleken dat in de schoot van het studiebureau « Tectum » geheel de architectenactiviteit door de beklaagde V... S... werd uitgeoefend; dat hij de bouwplannen opmaakte en de lastenboeken opstelde, met de bouwheren onderhandelde, de aanvragen tot het bekomen van de bouwvergunning met de daarbij vereiste bescheiden bij de bestuurlijke overheden indiende, met de aannemers van bouwwerken onderhandelde en in de gevallen waar zulks met de bouwheer was overeengekomen, toezicht uitoefende op de bouwwerken; dat hij ten slotte het architectenereloon bepaalde, dat ook aan hem werd uitbetaald;

Overwegende dat de bouwplannen die samen met de aanvraag tot het bekomen van de bouwvergunning bij de bestuurlijke overheden worden ingediend, akten zijn die ten doel hebben de gegevens op te nemen op grond waarvan de vergunning tot bouwen moet worden verleend; dat de vermelding op deze plannen van het inschrijvingsnummer op de tabel der orde van de architecten voor de bestuurlijke overheden het bewijs is dat al de in de plannen voorkomende vermeldingen, hetzij door een architect, hetzij onder het toezicht van een architect werden opgesteld en dat de plannen derhalve aan de wettelijke voorschriften voldoen;

Overwegende dat de beklaagde V... S..., door op de bouwplannen uitgaande van zijn studiebureau « Tectum », en die door hem waren opgesteld, het architectennummer te vermelden van de beklaagden V... L... of V..., een valsheid in geschrift heeft gepleegd in de zin van het art. 196 van het Strafwetboek; dat hij hierbij met bedrieglijk opzet heeft gehandeld vermits hij door aldus te handelen zich een onwettig voordeel heeft verschaft;

Overwegende dat de beklaagde V... L... niet ernstig kan staande houden dat hij daadwerkelijk toezicht heeft uitgeoefend op de bouwplannen die door de beklaagde V... S... werden opgesteld en waarop met zijn toelating, zijn persoonlijk architectennummer werd vermeld, nu hij zelf heeft toegegeven dat het regelmatig gebeurde dat deze plannen reeds bij de diensten van Stedebouw waren neergelegd zonder dat hij ze had nagezien; dat het integendeel maar al te duidelijk is dat in werkelijkheid de beklaagde V... L... de door de beklaagde V... S... opgestelde

bouwplannen en lastenboeken nooit nakeek, maar tegen betaling de beklaagde V... S... zijn persoonlijk architectennummer heeft laten gebruiken en hem aldus in de mogelijkheid heeft gesteld door een valse vermelding bij de bestuurlijke overheden bouwplannen in te dienen die schijnbaar aan de wettelijke vereisten voldeden;

Overwegende dat de beklaagde V... L... aldus tot de uitvoering van de valsheid in geschriften en van het gebruik van deze valse geschriften door de beklaagde V... S... gepleegd, zodanige hulp heeft verleend dat zonder zijn bijstand de misdaad niet had kunnen gepleegd worden;

Overwegende dat niet is gebleken dat de vermelding op de bouwplannen door de beklaagde V... S... van het inschrijvingsnummer op de tabel der Orde der Architecten van de beklaagde V... gebeurde met toelating van deze laatste; dat de omstandigheid dat de beklaagde V... S... sommige bedragen op de postcheckrekening van de beklaagde V... heeft overgeschreven, niet bewijst dat zulks de vergoeding was voor het gebruik van dezes architectennummer; dat derhalve de telastlegging B in hoofde van de beklaagde V... niet bewezen voorkomt;

Overwegende dat de eerste rechter de in hoofde van de beklaagde V... S... en V... L... weerhouden telastleggingen op passende wijze heeft beteugeld, terecht aannemend dat wat de beklaagde V... S... betreft, de onderscheiden telastleggingen gevolgd waren uit één zelfde strafbaar opzet; dat de eerste rechter eveneens terecht aan de beide beklaagden de gunst van het gewoon uitstel heeft verleend voor een termijn van drie jaar wat de opgelegde hoofdgevangenisstraf betreft;

Overwegende dat de eerste rechter ten onrechte de verbeurdverklaring heeft uitgesproken van de inbeslaggenomen overtuigingsstukken; dat deze stukken immers de eigendom niet zijn van de beklaagden en ook geen zaken zijn die voortkomen uit het misdrijf; dat de teruggave ervan dient bevolen te worden aan de personen bij wie zij werden in beslag genomen, na schrapping van de valse meldingen;

I. Op strafrechtelijk gebied :

Overwegende dat, nu geen strafbaar feit weerhouden wordt in hoofde van de beklaagde V..., het Hof niet bevoegd is om kennis te nemen van de eis der burgerlijke partij in de mate dat deze gericht is tegen voornoemde beklaagde;

Overwegende dat indien mag aangenomen worden dat de door de beklaagden V... S... en V... L... gepleegde feiten aan de burgerlijke partij De Nationale Raad van de Orde van de Architecten een schade hebben berokkend, deze schade louter zedelijk is en derhalve billijk zal hersteld zijn door de toekenning van de symbolische frank; dat er geen termen zijn om de publicatie te bevelen in dagbladen van het tussen te komen arrest;

Op die gronden :

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak :

Gelet op de wetsbepalingen in het beroepen vonnis aangehaald, ter uitzondering van de artt. 42 en 43 van het Strafwetboek, en gelet op het art. 24 der Wet van 15 juni 1935, de artt. 191, 211 en 463 van het Wetboek van Strafvordering, al deze wetsbepalingen door de heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid;

Alle strijdige conclusies van de hand wijzende, als ongegrond;

Verklaart de onderscheidene beroepen ontvankelijk en erover beslissend :

I. Op strafrechtelijk gebied :

Bevestigt het aangevochten vonnis waar, behoudens de kosten ten opzichte van de beklaagden V... S... en V... L... uitspraak werd gedaan ;

Doet het vonnis te niet voor het overige, en opnieuw wijzende :

Spreekt de beklaagde V... vrij, zonder kosten ;

Veroordeelt de beklaagden V... S... en V... L... solidair tot de 2/3 der kosten van beide aanleggen gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie, deze van eerste begroot voor het geheel op 9.121 fr., en deze van beroep begroot voor het geheel op 1.225 fr. ;

Laat het overige 1/3 dezer kosten ten laste van de Staat ;

En overwegende dat de kosten van beroep samen met deze van eerste aanleg ten laste van de beklaagden V... S... en V... L... de 3.000 fr. overtreffen, zegt dat deze kosten invorderbaar zullen zijn door middel van lijfswang, en bepaalt deze op 8 dagen voor iedere veroordeelde ;

Beveelt de teruggave van de inbeslaggenomen bescheiden, na schrapping van de valse meldingen, zijnde de inschrijvingsnummers op de tabel der Orde der Architecten, aan de personen bij wie zij werden inbeslaggenomen ;

II. Op burgerlijk gebied :

Doet het aangevochten vonnis te niet, en opnieuw wijzende :

Verklaart zich onbevoegd om kennis te nemen van de eis der burgerlijke partij in de mate dat deze gericht werd tegen de beklaagde V... ;

Veroordeelt de beklaagden V... S... en V... L... om solidair aan de burgerlijke partij een schadevergoeding van één frank te betalen, vermeerderd met de gerechtelijke intresten ;

Wijst het anders of meer gevorderde af als ongegrond ;

Veroordeelt deze beklaagden solidair tot de kosten van beide aanleggen aan de zijde van de burgerlijke partij gevallen.

HOF VAN BEROEP TE LUIK

11 februari 1967.

Voorzitter : M. L. Ulrix.

Raadsheren : M.M. L. Noelmans en L. Meers.

Advocaat-generaal : I. Kellens.

Advocaten : Mrs. G. Hoegars en F. Maris.

Schade en schadeloosstelling. — Tijdelijke arbeidsonbekwaamheden. — Brutoloon. — Bestendige arbeidsonbekwaamheid. — Gemengde schade. — Vervoerkosten.

Gedurende de tijdelijke arbeidsonbekwaamheid wordt het brutoloon als basis voor de evaluatie der schade genomen.

Als ex aequo et bono-schatting van de gemengde materiële en morele schade, wegens een bestendige arbeidsonbekwaamheid van 10 %, kan 15.000 fr. per punt invaliditeit in aanmerking genomen worden.

Gedurende de periode van geringe tijdelijke arbeidsonbekwaamheid zijn de kosten voor huurauto niet terugvorderbaar. Gedurende deze perioden dient de be-

nadeelde zich op eigen kracht of met een gemeenschappelijk vervoermiddel te verplaatsen.

X. t./ Belgische Staat (Ministerie van Landsverdediging).

Overwegende dat op 10 november 1960 een aanrijding plaats had op een brug te Lummen tussen het voertuig bestuurd door geïntimeerde en een Jeep, bestuurd door een soldaat in bevolen dienst van de Belgische Staat ; dat de verantwoordelijkheid voor dit ongeval voor 3/5 ten laste gelegd werd van de Belgische Staat en voor 2/5 ten laste van geïntimeerde ; dat beide partijen deze verdeling hebben aanvaard ;

Overwegende dat het bedrag der medische kosten van geïntimeerde niet wordt betwist, zijnde 1.350 fr. zodat aan deze laatste hierom toekomt 1350 x 3

$$\frac{1350 \times 3}{5} = 710 \text{ fr. ;}$$

Overwegende dat de dokter-deskundige aangesteld door tussenvonnissen der rechtbank van Hasselt de werkonbekwaamheid van geïntimeerde als volgt heeft vastgesteld :

100 % van 10 november 1960 tot en met 30 april 1961,
50 % van 1 mei 1961 tot en met 31 mei 1961,
25 % van 1 juni tot en met 30 juni 1961,
15 % van 1 juli 1961 tot en met 10 november 1961,
10% blijvende invaliditeit van af 11 november 1961 met verlies van reuk en smaak en blijvende littekens in het gelaat

— dat hieromtrent tussen partijen evenmin betwisting bestaat ;

Overwegende dat nog in betwisting blijven de volgende schadeposten :

1. Esthetische schade :

Overwegende dat het Hof «de visu» heeft kunnen vaststellen dat het gelaat van geïntimeerde ontsierd is door verschillende goed zichtbare littekens ; dat deze ontsiering als middelmatig moet aangezien worden ; dat de som van 75.000 fr. toegekend door de eerste rechter als billijk voorkomt en door het Hof wordt aanvaard ; dat uit dien hoofde aan geïntimeerde toekomt :

$$\frac{75.000 \times 3}{5} = 45.000 \text{ fr. ;}$$

2. Verlies aan inkomsten tijdens de tijdelijke werkonbekwaamheid :

Overwegende dat de bijgebrachte stukken nopens het beroepsinkomen aan het Hof geen klaar en duidelijk overzicht geven van de inkomsten van geïntimeerde dat hij als oud-mijnwerker slechts korte tijd in de zaak van zijn schoonouders en zijn vrouw werkzaam was ; dat het niet met voldoende zekerheid uitgemaakt is welke de belangrijkheid is van deze zaak, noch welke wel bepaalde taak geïntimeerde erin vervulde ; dat het dan ook gepast voorkomt de verdiensten van geïntimeerde «ex aequo et bono» te schatten op 300 fr. per dag bruto ; dat altoos aan geïntimeerde toekomt de 3/5 van de volgende sommen :

171 dagen aan 100% x 300 = 51.300 fr.,
31 dagen aan 50% x 300 = 4.650 fr.,
30 dagen aan 25% x 300 = 2.250 fr.,
133 dagen aan 15% x 300 = 5.985 fr.,

Totaal 64.185 fr.,

$$\frac{64.185 \times 3}{5} = 38.511 \text{ fr. ;}$$

3. Blijvende werkonbekwaamheid van 10 % :

Overwegende dat de som van 120.000 fr., door de eerste rechter toegekend om deze schadepost te vergoeden ontoereikend voorkomt en tot de som van 150.000 fr. behoort opgevoerd te worden, zodat de 3/5 daarvan of 90.000 fr. aan geïntimeerde toekomen ;

4. Vervoerkosten tijdens de tijdelijke werkonbekwaamheid :

Overwegende dat het normaal voorkomt dat geïntimeerde zich tijdens de periode van volledige en gedeeltelijke werkonbekwaamheid van 50 %, per huurauto naar de kliniek liet vervoeren ;

— dat de vervoerkosten tijdens deze perioden de som van 5.360 fr. bedroegen — dat tijdens de perioden van tijdelijke gedeeltelijke werkonbekwaamheid van 25% en 15 % geïntimeerde hij zich voorzeker op eigen krachten of met een gemeenschappelijk vervoermiddel kon verplaatsen — dat hem hiervoor ex aequo et bono de som van 2.500 fr. toegekend moet worden ; dat de algehele vervoerkosten dan ook belopen $5.360 + 2.500 = 7860$ fr., waarvan de 3/5 of 4716 fr. toekomen aan geïntimeerde ;

Overwegende dat geïntimeerde een voorschot van 20.000 fr. heeft bekomen ;

Om deze redenen,

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN

Zetelend in zaken van koophandel.

17 juni 1966.

Voorzitter : M. Meers.

Rechters : Mrs. Michiels en Toppet.

Advocaat : Mr. Peeters.

1. Faillissement. — Speciaal voorrecht. — Opbrengst van het goed onvoldoende. — Opneming van het saldo in het gewoon passief. — Berekening van het saldo.
2. Faillissement. — Speciaal voorrecht. — Uitvoering tijdens de periode van schorsing der uitvoering. — Schade. — Aan de curator te betalen vergoeding.

1. Als de schuldvordering van een schuldeiser met een speciaal voorrecht niet volledig kan betaald worden uit de opbrengst van het goed, waarop het voorrecht rust, mag het saldo in het gewone passief worden opgenomen. De interesten lopen tot op de dag van de tegeldemaking, maar komen niet in het gewone passief van het faillissement ; in geen geval mag de opbrengst van het goed eerst op de interesten toegerekend worden.

2. De schuldeiser met een speciaal voorrecht, die het goed waarop zijn voorrecht rust tracht te verkopen in de periode tussen het vonnis van faillissement en de sluiting van het proces-verbaal van verificatie van schuldverordeningen in strijd met de wettelijke bepalingen dienaangaande, en die aldus handelend het goed beschadigt, moet aan de curator een schadeloosstelling betalen die hij niet mag compenseren met zijn schuldvordering.

Faillissement Kellens-Gorissen t./Les Assurances du Crédit

Overwegende dat ter zitting van 27 mei 1966, datum waarop deze betwisting behandeld werd, zekere J. Hannaert opgetreden is als vertegenwoordiger van verweerster, na als volmachtdrager door de rechtbank voor dit

bijzonder geval te zijn aanvaard ; gehoord deze volmachtdrager in zijn mondelinge opmerkingen ;

Overwegende dat de door hem neergelegde besluiten, namens aanlegster, niet de handtekening dragen van deze Hannaert doch wel de handtekening van zekere J. Chevaillier of dergelijke ;

Overwegende dat dienvolgens deze besluiten als nietig dienen aangezien te worden en uit de debatten verwijderd ;

1° Hoofdeis :

Overwegende dat de Assurances du Crédit als schuldeiseres van de faling een schuldvordering indiende ten bedrage van 32.930 Fr., als krediet-verzekeraarster voor een geldlening met als pand het handelsfonds van ontleners ;

Overwegende dat de curator thans accoord is dat het niet terugbetaalde deel van de lening 24.657 Fr. bedraagt ;

Overwegende dat wat de gevorderde gerechtskosten betreft en waarvan in een nota verweerster het detail wordt opgegeven, alleenlijk volgende kosten gedaan vóór het vonnis van faillissementsverklaring dd. 9 augustus 1963, als bewezen voorkomen zoals blijkt uit de door verweerster neergelegde bundel stukken, die niet voorzien is van een inventaris en waarvan de stukken niet genummerd zijn ;

deurwaardersexploot van 27 maart 1962	887,-
beslag van 3-7-62	887,-
dagvaarding 14-8-62	662,-
betekening 29-8-62	702,-
expeditie van bevelschrift	80,-
aanplakbrieven 24-9-62	626,-
Verkoopdag 1-3-63	602,-
Verkoopdag 18-3-63	602,-
aanplakbrieven 8-4-63	526,-
nieuwe verkoopdag 3-7-63	602,-

5.574,-

Overwegende dat aldus de schuldvordering van verweerster bewezen is en mag aangenomen worden ten bedrage van 24.657 Fr. + 5.574 Fr. ;

Overwegende dat deze schuldvordering inderdaad bevoorrecht is op het handelsfonds, en voor zoveel dit het bedrag van de schuldvordering niet zou dekken, dient toegelaten tot het gewoon passief ;

Overwegende dat in de aangifte van schuldvordering, schuldeiser opname vroeg van hogervermelde sommen « onder voorbehoud van de nog te vervallen interesten » waarover tijdens de debatten geen gewag gemaakt werd ;

Overwegende dat deze interesten, die in principe lopen tot op de dag van de tegeldemaking van het bijzonder pand, nochtans niet in het chirografair passief mogen opgenomen worden, zo de opbrengst van het pand onvoldoende is, zoals in casu, in zoverre deze interesten vervielen na datum van het vonnis van faillietverklaring te weten 9 augustus 1963 ; dat ook in geen geval deze interesten vooraf mogen aangerekend worden op de opbrengst van het pand, daar anders het nog verschuldigd deel van de hoofdsom van de lening het chirografair passief zwaarder zou belasten en de andere chirografaire schuldeisers benadelingen (Les Nouvelles-Faillite et concordats n° 1337-1338 en 1338 bis) ;

Overwegende het dienvolgens, gezien de feitelijke omstandigheden en de waarde van het pand, volgens de eigen bekentenissen van schuldeiseres voortspruitend uit de bundel en de voorgebrachte briefwisseling, past te zeggen dat er geen interesten zullen opgenomen worden in het passief van de faling die vervallen zouden zijn na de datum van het vonnis van faillietverklaring ;

Overwegende dat voor het overige de ingediende schuld-vordering ongegrond blijkt ;

2° Tegeneis :

Overwegende dat bij besluiten de curator een tegeneis instelt tegen oorspronkelijke verweerster, ten bedrage van 2.430 fr.

Overwegende dat oorspronkelijke verweerster, alhoewel zij op de hoogte was van het uitgesproken vonnis van faillietverklaring van 9 augustus 1963, tegen de bepalingen in van het Wetboek van Koophandel (o.a. artt. 452 en 454), die bepalen dat elke tenuitvoerlegging geschorst wordt tot aan het proces-verbaal van nazicht der schuldvorderingen, in dit geval door het vonnis van faillietverklaring bepaald op 18 september 1963, toch trachtte tot openbare verkoop van de meubelen van gefailleerde over te gaan op 21 en 22 augustus 1963 ;

Overwegende dat ten slotte de meubelen van gefailleerde ondank het wettelijk verbod, op 21 augustus 1963 door de deurwaarder, gelast door de Assurances du Credit, werden opgeladen ten huize van gefailleerde en op de markt te Tongeren werden tentoongesteld met het oog op openbare verkoop, op 22 augustus 1963, waar zij in de regen stonden ;

Overwegende dat ten slotte de Assurances du Credit, na protest van de curator, die op het onwettelijke van de handelwijze van schuldeiseres wees, de openbare verkoop opschortte, en de meubels terug liet overbrengen naar Rekem, woonplaats van gefailleerde ;

Overwegende dat de curator onmiddellijk bij aangetekend schrijven van 23 augustus, dus 's anderendaags, de Assurances du Credit opmerkelijk maakte op het feit dat de meubels en het materiaal zwaar beschadigd waren teruggekomen ten huize van gefailleerde, zoals de curator had vastgesteld ;

dat de curator tevens de Assurances du Credit in ver-toef stelde om de schade tegensprekelijk te komen vaststellen en hij deze raamde op 2.000 fr. ;

Overwegende dat ingevolge het uithijven van tegensprekelijke vaststelling, waartoe de Assurances du Credit werd uitgenodigd, de curator zeer voorzichtig en wijs handelde de schade door deurwaardersexploot te laten opnemen, waarvan kosten 430 fr. ;

Overwegende dat deze tegeneis van de curator ontvankelijk is, en er geen enkele reden bestaat op gebied van faling af te wijken van de gewone regels van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging (Les Nouvelles, V° Faillite et Concordats, door Cloquet, uitgave 1965, n° 1779 en de aangehaalde referenties o.a. Fredericq, VII, 243 en rechtspraak) ; dat overigens voor de handelsrechtbanken, de tegeneis aan de rechter, die gevat is van de de hoofdeis in de bevoegdheid van de rechter valt (Braas Proc. civile I, uitgave 1945, n° 706 bl. 372, als commentaar op vonnis handelsrechtbank Brussel 21 maart 1936, Pas. 1937-111-37) ;

Overwegende dat eis en tegeneis zeker niet onafhankelijk van elkaar zijn en er geen voldoende band tussen hen bestaat, zodat de tegeneis ontvankelijk is (Braas Proc. civ. I n° 704 met talrijke rechtspraak) ;

Overwegende dat, wat de grond van de vordering betreft, de handelwijze van de bevoorrechte schuldenaar, die schade zou toebrengen aan het pand en alzo zijn verkoopwaarde verminderen, zeker schade berokkent aan de massa van de niet-bevoorrechte schuldenaars ; dat immers in de mate dat de bevoorrechte vordering niet gedekt wordt door de opbrengst van de verkoop van de verpande voorwerpen, de schuldeiser Assurances du Credit uitdrukkelijk gevraagd heeft in zijn aangifte van schuld-vordering opgenomen te worden in het gewoon passief ; dat bijgevolg de andere gewone schuldeisers des te minder

zullen kunnen verhalen op de gefailleerde naarmate de Assurances du Credit ook voor grotere bedragen bij de chirografaire schuldeisers komt ;

Overwegende dat het van nu af bewezen is dat de opbrengst van het handelsfonds niet de vordering van Assurances du Credit zal dekken, zoals blijkt uit de briefwisseling in de bundel war Assurances du Credit o.a. schrijft dat de opbrengst van de verkoop nauwelijks de kosten van de verkoop zelf zal dekken (o.a. brief van deurwaarder Wagemans aan Assurances du Credit op 10-7-64 en door Assurances overgemaakt in fotocopy aan de curator met brief van 11-9-64) ;

Overwegende dat wat het bedrag der schade betreft, de som van 2.000 fr. als aannemelijk voorkomt ingevolge het in de regen staan en het vervoer van Rekem naar Tongeren en omgekeerd ; dat zij ingevolge de ingebrekestelling door de curator en het deurwaardersexploot van vaststelling, mede de weigering van Assurances du Credit om tot tegensprekelijke opname over te gaan, geredelijk mag vastgesteld worden op 2.000 fr. + 430 fr. = 2.430 fr. in hoofdsom ;

Overwegende dat er op gebied van faling geen schuldvergelijking is toegelaten (Nouvelles, Faillite, n° 1350 en Volg.)

Gezien artt. 2,30 tot 37 en 41 der wet van 15 juni 1935 ;

Om deze redenen,

De Rechtbank, zetelend in handelszaken, statuerende op tegenspraak ;

Verklaart hoofd- en tegeneis ontvankelijk ; verwijdt de besluiten van de Assurances du Credit uit de debatten als nietig ; op hoofdeis ;

Laat schuldeiser Assurances du Credit toe tot het bevoorrecht passief van de faling Kellens-Gorissen ten belope van 24.657 fr. en 5.564 fr. (kosten) met voorrecht op het verpande handelsfonds ;

en voor zoveel de opbrengst van de verkoop van het handelsfonds onvoldoende zou blijken, laat haar voor het overschot toe tot het gewone passief van de faling ;

Verwerpt de schuldvordering van schuldeiseres voor het overige ;

Verwerpt alle intresten, die zouden vervallen zijn na de datum van het vonnis van faillietverklaring, uit het passief van de faling ;

Rechtdoende op tegeneis :

Verklaart deze volledig gegrond ; veroordeelt aanlegster op tegeneis, oorspronkelijke verweerster, Assurances du Credit, te betalen aan de curator van de faling, verweerder op tegeneis, oorspronkelijk aanlegger, de som van 2.430 fr., vermeerderd met de intresten vanaf de datum van de feiten namelijk 22 augustus 1963 op de som van 2.000 fr. en van 6 december 1963 voor de som van 430 fr., de gerechtelijke intresten op de som van 2.430 fr. vanaf de datum van inleiding van de tegeneis te weten 27 mei 1966 ;

Zegt dat er geen schuldvergelijking zal plaats hebben tussen de sommen, die partijen elkaar verschuldigd zijn ;

Legt de helft van de kosten tot heden van huidig geding ten laste van elke partij.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

**BURGERLIJKE RECHTBANK
TE DENDERMONDE.**

1e Kamer. — 10 juni 1966.

Voorzitter: M. Rollier.

Rechters: M.M. Zenner en Mosselman

Openbaar Ministerie: M. Van Damme.

Advokaten: Mrs. Joos en Verniers.

**Onteigening. — Rechtspleging voor de vrederechter. —
Overlegging van een afschrift dat niet overeenstemt met
het bij het K.B. gevoegde plan.**

Bij K.B. was bepaald dat «het openbaar nut de onteigening vordert van de percelen die op het bijgaand plan omzoomd zij met een groene rand». De onteigenaar bracht bij de procedure voor de vrederechter een door de bevoegde persoon voor eensluidend afschrift van het plan voor waarop het litigieus perceel omzoomd was met een rode rand.

Om zich onbevoegd te verklaren heeft de vrederechter terecht enkel rekening gehouden met het voorgebrachte afschrift, het enige stuk waarop hij diende voort te gaan. In hoger beroep brengt de onteigenaar nu wel een ander afschrift voor, dat eveneens door de bevoegde persoon voor eensluidend met het origineel is ondertekend, en waarop het perceel omzoomd is met een groene rand, maar tegenover die twee verschillende afschriften blijft er twijfel bestaan, terwijl toch vereist is dat elke twijfel over de identiteit en de uitgestrektheid van het te onteigenen perceel uitgeschakeld is.

Gemeente Hamme t./ De Mot.

Gezien de stukken, waaronder het vonnis van de heer Vrederechter van het kanton Hamme, dd. 30-3-1966, in regelmatige grosse voorgebracht, waartegen de gemeente Hamme, tijdig en regelmatig in beroep gekomen is;

Overwegende dat de gemeente Hamme de onteigening vervolgt van een perceel grond, gelegen te Hamme, sectie C, nr. 386 a, groot 30 a. 97 ca. 77 dm², toebehorende aan J. De Mot; dat de eerste Rechter bij het vonnis a quo zich onbevoegd verklaard heeft;

Overwegende dat ook inzake onteigening het beroep steeds mogelijk is voor wat de bevoegdheid betreft, wat geïntimeerde trouwens niet betwist;

Dat het beroep dus wel ontvankelijk is;

Overwegende dat het K.B. van 20-2-1962 bepaalt «dat het openbaar nut de onteigening vordert van de percelen die op het bijgaand plan omzoomd zijn met een groene rand en die bestemd worden tot industrieterrein», zijnde namelijk voormelde eigendom van dokter De Mot;

Overwegende dat de eerste Rechter, bij het vonnis a quo, o.m. vaststelt dat voormeld «bijgaand plan» waarvan hem officieel een eensluidend afschrift overgemaakt werd, in het groen een reeds bestaande nijverheidszone aanduidt terwijl het perceel van J. De Mot, waarvan de onteigening vervolgd wordt, in het rood aangeduid wordt; dat de eigendom De Mot geenszins beantwoordt aan de beschrijving die in het K.B. van 20-2-1962 gegeven wordt van het te onteigenen perceel; dat de rechtspleging in zake onteigening bij hoogdringendheid ten algemene nutte, zoals geregeld bij art. 18,4° der wet van 18-7-1959, derhalve geen toepassing vindt; dat hij zich op deze grond onbevoegd dient te verklaren;

Overwegende dat beroepster niet betwist en bij monde van haar raadsman in termen van pleidooien volmondig toegaf dat de vaststellingen van de eerste Rechter wel degelijk met de werkelijkheid overeenkwamen, waar het voor eensluidend afschrift overlegde plan de eigendom

De Mot wel degelijk met rood en niet met groen aanduidt en dus niet beantwoordt aan de beschrijving van het K.B. van 20-2-1962;

Overwegende dat beroepster zulks toeschrijft aan een louter materiële missing en thans op haar beurt een fotocopy van bedoeld «bijgaand plan» voorbrengt, dat op 15-4-1966 voor eensluidend afschrift werd ondertekend door de bestuurssecretaris J. Meunier, en waarop de eigendom De Mot klaarblijkelijk na het nemen van de fotocopy omzoomd werd met een groene rand;

Overwegende dat de geïntimeerde de waarde van deze fotocopy betwist en zelf in termen van pleidooien gewag maakte van valsheid in geschriften, in de meest uitgebreide zin;

Overwegende dat de eerste Rechter uitsluitend diende voort te gaan op het hem officieel medegedeeld en voor eensluidend afschrift ondertekend stuk;

Dat in die gedachtengang wel dient verwezen naar de rechtspraak en rechtsleer in zake afschrift van een exploit door een deurwaarder betekend; dat hier ook de copie dient beschouwd als het origineel voor de partij aan wie het overhandigd wordt; de onregelmatigheid van de copie wordt niet gedekt door de regelmatigheid van het origineel; de partij aan wie een onregelmatige copie wordt overgemaakt mag de betekening als nietig en onbestaande beschouwen, ook al is het origineel volledig geldig; de verweerder speelt een louter passieve rol en kan slechts weten hetgeen het hem overgemaakt afschrift hem ter kennis brengt; zowel voor copie als voor het origineel moet de vervulling der pleegvormen dus blijken uit de akte zelf voor dewelke ze door de wet voorzien zijn; (zie hieromtrent Rép. Prat. dr. B. V° exploit nr. 27,28 en volgende met overvloedige rechtsleer en rechtspraak);

Overwegende dat iedere twijfel omtrent de omvang of de eenzelveheid van het te onteigenen perceel tegen de onteigende partij dient geïnterpreteerd (Edm. Picard T.I. p. 56); dat indien men zekere materiële missingen binnen in het algemeen plan mag herstellen, het niet toegelaten is op deze wijze dit plan uit te breiden buiten de oorspronkelijk aangegeven grenzen — wat beroepster ter zake zou willen zien gebeuren —, zonder voorafgaandelijk gans de administratieve procedure tot onteigening te herbeginnen (Luik 14-8-1846 Belg. Jud. 1847 p. 50 Wilkin «Expropriation pour cause d'utilité publique» nr. 19 bl. 32); dat het plan dat bij het K.B. dient gevoegd niet als doel heeft..., maar enkel iedere twijfel uit te sluiten omtrent de werkelijke uitgestrektheid van de te ontnemen goederen (Beroep Brussel 18-7-1925 Pas. 1926. II. 46; Wilkin, loc. cit.);

Overwegende dat men terzake steeds staat voor twee afschriften die telkens voor eensluidend van het origineel ondertekend werden door de bevoegde persoon, en die nochtans totaal van elkaar verschillend zijn; dat er geen enkele reden bestaat om het ene afschrift boven het andere te verkiezen; dat zelfs indien het origineel thans voorgebracht werd, zulks nog geen volledige zekerheid zou verschaffen in het raam der stelling door geïntimeerde ingenomen, en hiervoren gemeld;

Overwegende dat er dus in ieder geval twijfel en onzekerheid blijft bestaan en het «bijgaand» plan dus niet beantwoordt aan zijn essentiële vereisten en reden van bestaan, zijnde het uitschakelen van iedere twijfel omtrent identiteit en uitgestrektheid van het te onteigenen perceel, zoals hoger reeds uiteengezet;

Overwegende dat in deze voorwaarden de beslissing van de eerste Rechter dient bijgetreden;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

zetelende in graad van beroep, alle verdere en tegenstrij-

dige besluiten verwerpende, ontvangt het beroep en er over beslissende, verklaart het ongegrond en bekrachtigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen;

Veroordeelt beroepster tot de kosten dezer instantie.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN.

7e Kamer. — 9 januari 1967.

Voorzitter: M. Ballot-
Referendaris: M. Hansen.

Advokaten: Mrs. Leclef en Doevenspeck.

Strafbeding. — Ten gunste van een partij. — Niet noodzakelijk ook ten gunste van de andere partij.

Wanneer in een contract enkel ten gunste van de verkoper een vaste schadevergoeding bedongen is voor het geval dat het contract geen uitvoering zou hebben door de schuld van de koper, volgt daaruit niet dat het beding wederzijds is en dat de koper recht heeft op dezelfde vergoeding indien het contract niet uitgevoerd wordt door de schuld van de verkoper.

Jacobs t./ P.V.B.A. Eximo en Lenaerts.

Overwegende dat de eis betrekking heeft op de verkoop op plan van een studio aan de Leopoldstraat te Antwerpen.

Overwegende dat de verkoop niet doorging en aanlegger uit hoofde van het in gebreke blijven van verwerende partijen de ontbinding vordert van de overeenkomst lastens hen en tevens de terugbetaling van het uitgekeerde voorschot, alsmede de toekenning van een schadevergoeding ten belope van 50.250 fr.

Overwegende dat verwerende partijen niet betwisten dat zij hun kontraktuele verplichtingen niet zijn nagekomen, doch aanvoeren dat zij het uitbetaalde voorschot behouden hebben om reden van het feit dat tussen de partijen onderhandelingen gevoerd werden aangaande een ander appartement, dat zij aanlegster voorgesteld hebben, in vervanging van datgene dat niet kon geleverd worden.

Overwegende dat dus alleszins aanlegster het bedrag van het voorschot hetzij 35.500 fr. dient toe te komen.

Overwegende dat aanlegster om het bedrag van de gevorderde schadevergoeding te verantwoorden zich steunt op de bepalingen van de overeenkomst waarin de verkoper een forfaitaire vergoeding bedongen had te zijnen gunste, indien door de schuld van de koper de overeenkomst geen uitvoering zou kennen.

Overwegende dat dus duidelijk is dat deze clause geen toepassing ter zake kan vinden, vermits de koper de eis inleidt.

Overwegende dat aanlegster meent zich op de reciprociteit te kunnen beroepen, doch te vergeefs, dat deze reciprociteit niet kan vermoed worden en er geen enkel bewijs voorhanden is dat partijen de bedoeling zouden gehad iets dergelijk te bedingen. Overwegende dat er nochtans redenen voorhanden zijn tot de toekenning ex aequo et bono van de door aanlegster opgelopen schade over te gaan.

Overwegende dat deze schadevergoeding matigheidshalve op 10.000 fr. wordt bepaald door de rechtbank, waarbij rekening gehouden wordt met de stijging van prijzen en lonen, die zich sinds 11 januari 1965 heeft voorgedaan en die aanlegster thans zou te betalen hebben om zich een gelijkaardige studio te doen oprichten.

Overwegende dat derhalve aan aanlegster een bedrag van 46.850 fr. dient toegekend. (33.500 fr. voorschot, 3.350 fr. intresten die niet betwist worden + 10.000 fr. schadevergoeding).

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Maakt melding van de toepassing van artikel 2 van de wet van 15 juni 1935;

Rechtdoende op tegenspraak, alle andere en tegenstrijdige besluiten verwerpende, verklaart de eis ontvankelijk en in de hiernabepaalde mate gegrond;

Verklaart de overeenkomst van 11 januari 1965 ontbonden lastens verwerende partijen, veroordeelt hen solidairlijk om aan aanlegster te betalen een bedrag van 46.850 fr., vermeerderd met de gerechtelijke intresten van 5 november 1965 af op het bedrag van 43.500 fr., doch ongegrond voor het meerdere van de eis en wijst aanlegster af.

Verwijst bovendien verwerende partijen in de kosten van het geding.

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad niettegenstaande beroep en zonder zekerheidstelling.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

7e Kamer. — 19 oktober 1966.

Voorzitter: M. Verheyden.
Referendaris: M. Verdoodt.

Advocaten: Mrs. De Greef en Van Dyck.

Verkeer. — Achteruitrijden. — Manoeuvre in de zin van art. 17 verkeersreglement.

Achteruitrijden is een manoeuvre in de zin van art. 17 verkeersreglement, zodat de bestuurder die het wil uitvoeren, de andere bestuurders moet laten voorgaan. Het manoeuvre was in casu des te gevaarlijker, daar het werd uitgevoerd met een zware en brede vrachtwagen, in een nogal enge straat, langsheen gestationeerde voertuigen en zonder dat de bestuurder beroep deed op de bijstand van een derde.

Hofmans t./ N.V. De Vrede.

Overwegende dat de vordering er, in hoofddorde, toe strekt verweerster te doen veroordelen tot betaling aan eiser van de som van 3.117 frank, ter vergoeding der door deze laatste opgelopen schade ingevolge een verkeersongeval, dat zich heeft voorgedaan op 20-7-1964, omstreeks 11 uur, in de H. Drapsstraat, ter hoogte van huis nr. 45, te Strombeek-Bever, en waarbij eisers vrachtwagen, merk « Fargo », plaat nr. 8BC16, bestuurd door zijn aangestelde dhr. P. Van Achter, en de camion, merk « Bedford », plaat nr. OW336, toebehorende aan de N.V. « B.P. Belgium » — verzekerd bij verweerster — en bestuurd door de genaamde J. Van Campfort, aangestelde van gezegde verzekerde, waren betrokken;

Overwegende dat de verbalisant de omstandigheden van het ongeval als volgt beschrijft: 1) bestuurder Van Campfort deed een achterwaartse beweging, om alzo een fabriek — alwaar hij olie moest afladen — binnen te rijden;

2) op dit ogenblik kwam Van Achter aangereden, dewelke Van Campfort willende voorbijsteken en gezien de engheid van de straat, het voertuig van deze laatste ramde (cfr. P.V. nr. 1280 d.d. 20-7-1964 der politie van Strombeek-Bever);

Overwegende dat de uitvoering van een achteruitrit een manoeuvre is in de zin van artikel 17 van de Wegcode, zodat de bestuurder die een dergelijk manoeuvre wil uitvoeren, de andere bestuurders — wier normale gang erdoor kan belet of gehinderd worden — moet laten voorgaan

(cfr. Cass. 4-11-1959, R.G.A.R. 1962, 6825 ; Cass. 26-1-1959 R.G.A.R. 1960, 6402) ;

Overwegende dat, terzake, kwestieus manoeuvre des te gevaarlijker was daar het werd uitgevoerd door een zware en brede vrachtwagen, in een nogal enge straat en — daarenboven — langsheen gestationeerde voertuigen, terwijl vrachtrijder Van Campfort het niet nuttig heeft geoordeeld beroep te doen — voor de uitvoering van de achteruitrit — op de bijstand van dhr. P. Cauwe, dewelke nochtans — volgens de verbalisant — in zijn camion was gezeten (cfr. voormeld P.V.) ;

Overwegende dat bestuurder Van Campfort — alvorens achterwaarts te rijden — er zich had moeten van vergewissen of de baan helemaal vrij was om zijn manoeuvre zonder gevaar voor de andere weggebruikers te doen, wat hij echter verwaarloosde ;

Dat hij, daarentegen, zelf moest toegeven, enerzijds, dat hij zeer dicht tegen de gestationeerde wagens reed om zoveel mogelijk de rijbaan vrij te laten — wat precies wel bewijst, dat hij er zich van bewust was, een manoeuvre uitvoerende, verplicht te zijn, doorgang aan de andere weggebruikers te laten — en, anderzijds, dat hij langs het linkerportier van zijn wagen had uitgekeken, ten einde achterwaarts te zien, hetgeen wel bewijst dat hij zodoende geen acht sloeg noch kon slaan op de weggebruikers — zoals eisers aangestelde — aan dewelke hij nochtans doorgang moest laten (cfr. P.V. nr. 175/64 d.d. 7-8-1964 van de veldwachter te Booischot) ;

Overwegende, ten andere, dat de bewering van vrachtrijder Van Campfort als zou hij zijn manoeuvre hebben begonnen wanneer geen andere weggebruiker in het zicht was, op niet het minste bewijselement is gesteund en dan ook niet zonder meer kan worden aanvaard ;

Overwegende, tenslotte, dat zo bestuurder Van Achter — blijkens het bij de zonder gevolg gerangschikte strafbundel gevoegde plan — op het voetpad is gereden, zulks best is te verklaren als een uitwijkingsmanoeuvre, doch niet noodzakelijkerwijze aantoonde dat — zoals verweerster beweert — deze bestuurder « het risico heeft genomen door te rijden » alhoewel hij « de belemmering tijdig kon opmerken » ;

Dat dhr. Van Campfort er immers zelf, in de eerste plaats, had moeten voor zorgen geen belemmering voor het prioritaire verkeer te zijn ;

Overwegende wat de door eiser gevorderde vergoeding aangaat, dat de schade aan zijn voertuig — blijkens de onbetwiste factuur d.d. 22-1-1965 der firma Cools-Tierens — 1.950 frank bedroeg, plus 117 frank taks, hetzij 2.067 fr. ;

Dat de herstellingswerken — luidens dezelfde factuur — twee werkdagen in beslag namen, zodat — rekening gehouden met de gebruikelijke dag wachttijd — eiser recht heeft, wegens onbruikbaarheid, op drie dagen à 350 frank, hetzij 1.050 frank ;

Overwegende dat de vordering, in deze omstandigheden, gans gerond is ;

VERDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN.

4 oktober 1966.

Rechter : M. Roelandts.

Advocaten : Mrs. De Vleeschauwer, Aerts en Knapen.

Overheidsdaad (onrechtmatige). — Weg. — Inzakking. — Aansprakelijkheid der gemeente.

Een ongeval werd veroorzaakt door de aanwezigheid in de steenweg van een inzakking van 3 m lengte bij 0,80 m breedte en 0,10 m diepte ; de diepte was niet zichtbaar doordat de inzakking met water gevuld was.

Daar de openbare machten de verplichting hebben slechts wegen in te richten en voor het verkeer open te stellen, die voldoende veilig zijn, en buiten het geval waarin een vreemde oorzaak, die hun niet kan verweten worden, hen verhindert de op hen rustende verplichting van veiligheid te vervullen, zij door gepaste maatregelen elk abnormaal gevaar moeten ondervangen, moet de gemeente geacht worden aansprakelijk te zijn voor het ongeval, nu blijkt dat zij geen gevaartekens ter plaatse had aangebracht, ofschoon de inzakking reeds drie, vier dagen bestond.

Lindebringhs t./ Kumpen en Stad Sint-Truiden.

Gelet op ons tussenvonnissen dd. 28 juni 1966, een getuigenverhoor bevelend ;

Gelet op het getuigenverhoor dd. 1 september 1966 ;

Overwegende dat uit een fotokopie van de strafbundel blijkt dat op de plaats van het ongeval een gat werd vastgesteld van ongeveer 3 meter lengte op 80 cm. breedte, met een diepte van 10 cm. ;

Dat bovendien de inzakking ontstaan was ingevolge de aanhoudende regens, zodat de kasseien los lagen, maar dat op het ogenblik van het ongeval het hard regende zodat de ganse inzakking met water gevuld was en het zien van de diepte onmogelijk maakte ;

Overwegende anderzijds dat uit het getuigenverhoor is gebleken dat de werken ter plaatse reeds af waren en er meerdere kasseien in die inzakking los lagen en zulks sinds 3 à 4 dagen ; dat het sinds enkele dagen hard geregend had waardoor wellicht de inzakkingen geleidelijk aan zijn ontstaan ;

Dat er ter plaatse geen signalen werden aangebracht om deze hindernis aan te duiden ;

Overwegende dat de machten die de wet aan de administratie in het algemeen belang toekent, haar niet vrijstellen van de aan iedereen opgelegde verplichting van voorzichtigheid ;

Dat de openbare machten de verplichting hebben slechts wegen in te richten en voor het verkeer open te stellen, die voldoende veilig zijn ; dat buiten het geval waarin een vreemde oorzaak, die hun niet kan worden verweten, hen verhindert de op hen rustende verplichting van veiligheid te vervullen, zij door gepaste maatregelen elk abnormaal gevaar moeten ondervangen ; (Cas. 7-3-1963) ;

Overwegende dat in casu 3e verweerster geen gevaartekens ter plaatse had aangebracht —, alhoewel de inzakking reeds 3 à 4 dagen bestond, — dat 3e gedaagde alzo niet tijdig de gepaste maatregelen heeft getroffen tegen kwestieus abnormaal gevaar voor de weggebruikers ; cfr. in die zin cass. 7-3-1963 — J.T. 31-3-1963) ;

Dat 3e verweerster derhalve alleen verantwoordelijk dient gesteld voor dit ongeval waarin 1e en 2e verweerder geen fout meer treft daar de werken af waren en de weg opengesteld was voor het verkeer ;

Overwegende dat de geleden schade billijkheidshalve mag vastgesteld worden als volgt :

herstellingskosten — (tegensprekelijke expertise)	8.000 fr.
genotsderving 6 dagen à 150 fr.	900 fr.
sleeppkosten	350 fr.
Totaal	9.250 fr.

NOOT : — Het door het vonnis geciteerde cassatiearrest van 7 maart 1963 werd gepubliceerd in R.W. 1963-64, 115.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

BOEKBESPREKING

General introduction to Spanish law, door Prof. M. Fraga Iribarne, Publicaciones Espanolas, Madrid 1967.

De nog jeugdige Spaanse Minister van Informatie en Toerisme heeft in enkele colleges, onlangs gehouden voor de internationale faculteit voor studie van het vergelijkend Recht te Straatsburg, een overzicht gegeven van de thans in zijn land vigerende bepalingen zowel op grondwettelijk als op burgerlijk en strafrechterlijk gebied.

Moesten wij ook maar alleen de opsomming wagen van al wat deze eminente rechtsg geleerde, Prof. aan de Rechtsfaculteit te Madrid, sedert het begin zijner wetenschappelijke loopbaan rond de jaren 1950 heeft gepubliceerd dan zou dit een aantal kolommen van dit Tijdschrift in beslag nemen.

Vermelden wij hier slechts zijn inleidingen tot al de grondwetten van Latijns Amerika, een reeks studies over de ontwikkeling van de politieke en grondwettelijke instellingen van Spanje, vooral tijdens de periode die de burgeroorlog van 1936 tot 1939 volgde — en dan zijn door de juristen gewaardeerde bijdragen over sociaal-, familie- en vergelijkend recht, o.m. zijn recent leerboek over het hedendaagse Engelse Parlement.

Wij laten hier ook terzijde de beslissende rol die Prof. Fraga Iribarne als politicus en sinds enkele jaren als Minister heeft vervuld in verband met de evolutie van het Spaans politiek beleid.

Vele van de, in liberaliserende richting gestuwde hervormingen, zoals de nieuwe wetgeving over de drukpers, de fundamentele wet betreffende de opvolging van het Staatshoofd zijn grotendeels te danken aan zijn initiatief en hij heeft ze ook in grote mate beïnvloed.

Zijn thans verschenen overzicht van het Spaanse Recht is een zeer nuttige bijdrage tot de kennis van de rechtsinstellingen van dit land en geeft ons een bondig maar klaar overzicht van de hedendaagse Spaanse rechtsverhoudingen zowel op grondwettelijk als op privaatrechtelijk terrein.

Over een onderwerp waar zeker nog veel vooringenomen opvattingen bestaan en waar dan ook vaak overdreven kritiek wordt uitgebracht, zal deze studie ongetwijfeld bijdragen tot een juister inzicht en meer objectieve beoordeling.

P. M. O.

MEDEDELINGEN

INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR RECHTSVERGELIJKING

Het Interuniversitair Centrum voor rechtsvergelijking (Brussel), het Interuniversitair Centrum voor staatsrecht (Brussel) en de Internationale Vereniging van studenten en oud-studenten in de rechtsvergelijking (Straatsburg) organiseren te Brussel, van 14 tot 17 september, een Colloquium met als thema:

«De erkenning en de toepassing van economische en sociale rechten»

Het doel van dit Colloquium is een vergelijking te maken van de verschillende juridische regimes die van toepassing zijn op deze nieuwe publieke vrijheden, die in de meeste landen hun intrede hebben gedaan na de tweede wereldoorlog. Welk is de algemene grondslag van deze rechten? Welke zijn die rechten? Welk is het juridisch orgaan — Grondwet, wet, dekreet... — waardoor zij wor-

den erkend? Welke waarborgen genieten zij? Hoe wordt een schending ervan gesanctioneerd? — Ziedaar de voornaamste vragen die zullen worden behandeld. De inrichters van het Colloquium hebben het voornemen bijzonder aandacht te besteden aan het recht op arbeid, het stakingsrecht en het recht op ontspanning.

Voor alle inlichtingen kan men zich wenden tot het: «Colloquium voor de erkenning en de toepassing van de economische en sociale rechten», Jan Jacobsplein nr. 11, Brussel 1. (Tel. 02/12.05.54 en 02/12.48.85).

VRIJE UNIVERSITEIT TE BRUSSEL

Brussel, 12 juni 1967.

De Vrije Universiteit te Brussel meldt de vacature van d'evolgende colleges van de Faculteit der Geneeskunde en der Farmacie:

Instituut voor Hygiëne en Sociale Geneeskunde

(School voor Maatschappelijke Gezondheidszorg)

«Wettelijke bescherming van de werknemer» (10 u.) (Graad van Geneesheer-hygiënist) (afdeling B.) (In het Frans).

«Arbeidshygiëne en wetgeving» (30 u.) (Graad van Geneesheer-hygiënist (afdelingen C. en E.) (In het Frans).

De aanvragen van de kandidaten, met curriculum vitae dienen vóór 15 juli 1967 aan de Heer Rector van de Universiteit F.D. Rooseveltlaan, 50, te Brussel 5, toegestuurd.

NEDERLANDSE JURISTEN-VERENIGING

Programma

voor de drieëndertigste

Algemene Vergadering

op vrijdag 23 en zaterdag 24 juni 1967
te Zwolle

Donderdag 22 juni

Vanaf

20.00 uur. Samenkomst in de Grote Sociëteit, Koestraat 8.

Vrijdag 23 juni

10.00 uur. Huishoudelijke vergadering in de concertzaal van het gebouw Odeon, Blijmarkt 25, tegenover het Paleis van Justitie.

10.15 uur. Algemene vergadering.

Rede van de Voorzitter, Mr. C. H. Beekhuis.

Beraadslaging over het onderwerp: «Dient de wettelijke aansprakelijkheid bij verkeersongevallen vervangen te worden door een stelsel van verzekering?» Prae-adviseurs: Prof. Mr. A. R. Bloembergen en Mr. H. A. Bongers.

De sprekers, die een zakelijke samenvatting van het door hen gesprokenene in de Handelingen der Nederlandse Juristen-Vereniging (1967 deel II) opgenomen wensen te zien, dienen deze samenvatting uiterlijk 1 oktober 1967 bij het secretariaat van de N.J.V. in te zenden.

12.15 uur. Ontvangst door de Commissaris der Koningin in de mozaiekzaal van het gebouw Odeon.

13.00 uur. Lunch in de manegezaal van het gebouw Odeon (prijs 4,60 incl.).

14.00 uur. Voortzetting van de algemene vergadering. Stemming over de volgende vraagpunten:

1. Dient de wettelijke aansprakelijkheid bij verkeersongevallen vervangen te worden door een verkeersverzekering zoals o.m. door Tunc is voorgesteld?
2. Dient in de plaats van de wettelijke aansprakelijkheid bij verkeersongevallen een stelsel als dat van Bloembergen ingevoerd worden?
3. Indien de vraagpunten 1 en 2 ontkennend worden beantwoord, dient dan de wettelijke aansprakelijkheid bij verkeersongevallen volgens de hoofdlijnen van haar tegenwoordige regeling — daargelaten het regresrecht van risicodragers en verzekeraars — te worden gehandhaafd?

16.45 uur. Sluiting van de vergadering.

17.00 uur. Rit per autobus (prijs f 4,—) via Kampen, Ramspol, Ens, Schokland (bezichtiging museum), Nagele, Tollebeek (eventueel bezichtiging boerderij) naar Emmeloord (Noordoostpolder). De bus vertrekt vanaf de Buitensociëteit, zijde Westerlaan, nabij het station. Deelnemers, die niet te Emmeloord of Kampen logeren, wordt verzocht aan de tocht naar Emmeloord niet in hun auto, doch per bus deel te nemen; deze deelnemers worden na de maaltijd per bus naar Zwolle teruggebracht. Deelnemers, die wegens hun logies te Emmeloord of Kampen hun auto op zaterdagochtend nodig hebben, wordt verzocht in hun auto de bussen te volgen; door hen betaalde kosten voor de busrit worden op hun verzoek in Zwolle gerestitueerd.

20.30 uur. Diner in de schouwburgzaal van het hotel-restaurant 't Voorhuis, De Deel 20 te Emmeloord (prijs f 19,— incl. 2 glazen wijn en bediening).

Zaterdag 24 juni

10.00 uur. Algemene vergadering in het gebouw Odeon. Beraadslaging over het onderwerp: «Dient de wet regelen te geven omtrent het horen van belanghebbenden bij totstandkoming van algemene regelingen bij wet, algemene maatregel van bestuur of ministeriële beschikking?»
Prae-adviseurs: Mr. W. J. van Eijkern en Mr. G. E. van Walsum. De sprekers, die een zakelijke samenvatting van het door hen gesprokene in de Handelingen der Nederlandse Juristen-Vereeniging (1967 deel II) opgenomen wensen te zien, dienen deze samenvatting uiterlijk 1 oktober 1967 bij het secretariaat van de N.J.V. in te zenden.

12.30 uur. Lunch in de manegezaal van het gebouw Odeon (prijs f 4,60 incl.).

13.45 uur. Voortzetting van de vergadering.

Stemming over de volgende vraagpunten:

1. Is het gewenst bij de wet een algemene verplichting op te leggen tot het horen van de belanghebbenden, die zich daartoe aanmelden:
 - a. bij de voorbereiding van een wet?
 - b. bij de voorbereiding van een algemene maatregel van bestuur?
 - c. bij de voorbereiding van een ministeriële beschikking van wetgevende aard?
2. Dient het horen van belanghebbenden, of dit verplicht dan wel de facultatief plaatsvindt, bij de voorbereiding van wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële beschikkingen van wetgevende aard te geschieden overeenkomstig bij de wet te stellen regels?
3. Indien vraagpunt 2 bevestigend wordt beantwoord, dienen die regels dat tot grondslag te hebben het horen van belanghebbenden:
 - a. door de betrokken minister of namens deze door aan hem ondergeschikte ambtenaren?

- b. door een van de minister onafhankelijk college dat belast is met het uitbrengen van adviezen over het ontwerp, dat voorwerp van het gehoor is?
- c. door een ander van de minister onafhankelijk orgaan?

15.00 uur. Sluiting van de vergadering.

Deelnemers aan de vergadering vinden zowel op vrijdag als zaterdag parkeerruimte tegen het gebruikelijke parkeertarief in de tuin van de Buitensociëteit aan de Stationsweg te Zwolle, dicht bij de vergaderzaal gelegen; op vrijdag is wegens de markt parkeren elders praktisch onmogelijk.

Men wordt verzocht de inliggende briefkaart nauwkeurig in te vullen en deze per omgaande, doch in ieder geval vóór 9 juni 1967 in te zenden.

De op deze briefkaart vermelde kosten dienen tegelijk met de inzending van de briefkaart te worden overgemaakt op girorekening nr. 962300 ten name van de Penningmeester Regelingscommissie Ned. Jur.-Ver. te Zwolle.

Na betaling zullen de deelnemers bonnen ontvangen.

Alle verdere kosten (logies, ontbijt, dranken tijdens de vergadering en diner enz.) worden door de consument persoonlijk afgerekend.

De Regelingscommissie wijst er op, dat slechts weinig éénpersoonkamers beschikbaar zijn. De meeste deelnemers zullen derhalve in tweepersoonkamers overnachten; men kan op de aanmeldingskaart opgeven met wie men zijn kamer wenst te delen en of men, ingeval van logies alleen voor de nacht van 23-24 juni, voorkeur heeft voor Emmeloord.

De regelingscommissie

Dr. Mr. W. Schenk, President van de Arrondissementsrechtbank;

Mr. P. J. Stigter, Officier van Justitie, Hoofd van het Arrondissementsparket;

Mr. J. P. Hogerzeil, Deken der Orde van Advocaten;

Mr. C. J. Beukelman, Hoofdadministrateur A ter Provinciale Griffie van Overijssel;

Mr. J. J. Reijntjes, Directeur van de Amsterdam-Rotterdam Bank N.V.;

Mr. D. Sanders, Koestraat 42, Zwolle, tel. 05200 - 11072.

EERSTE WERELDCONGRES VOOR MEDISCH RECHT

Onder de hoge bescherming van
Zijne Majesteit Koning Boudewijn

Gent, 21-24 augustus 1967
Voorlopig programma

Wetenschappelijk programma

De wetenschappelijke werkzaamheden omvatten vijf verschillende secties, die gelijktijdig werken.

Sectie I

De geneeskunde in de moderne maatschappij

Hoofdthema's:

1. Curatieve en preventieve geneeskunde: evolutie en problemen; rol in de hygiëne van arbeid en huisvesting, in de opvoeding en vrijetijdsbesteding, in de sociale en criminele profylaxis, in de strijd tegen de toxicomanie.
2. De geneeskunde en de eugenetica.
3. Het ziekenhuis in de gezondheidszorg.
4. Paramedische beroepen en technische hulpkrachten;

omschrijving van hun bevoegdheid en aansprakelijkheid ; bepaling van de onwettige uitoefening van geneeskunde.

5. Vrije geneeskunde ; Nationale Gezondheidsdienst ; Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

Sectie II

De geneesheer in de moderne maatschappij

Hoofdtthema's :

1. Basiselementen van het medisch contract ; onafhankelijkheid van de geneesheer ; veelvuldigheid van de onderzoeken, enz.

2. Aansprakelijkheid van de geneesheer : algemene principes ; specifieke gevallen ; aansprakelijkheid van de geneesheer en van het ziekenhuis o.m. voor ontoereikend of gebrekkig instrumentenmateriaal ; aansprakelijkheid van producent, apotheker, ziekenhuis en geneesheer inzake geneesmiddelen ; middelen tot het dekken van het risico zonder fout ; aansprakelijkheid voor wetenschappelijke en populariserende publicaties.

3. Statuut van de geneesheer ; in het ziekenhuis — privé, openbaar, open, gesloten, gemengd —, in groepsgeneeskunde, in overheidsverband, enz.

4. Organismen ter behartiging van de medische ethiek en van de morele en materiële belangen van het geneeskundig beroep.

Sectie III

De geneesheer en de bewijzlevering

Hoofdtthema's :

1. De geneeskundige expertise in de sociale wetgeving, het administratief recht, het burgerlijk recht en het strafrecht.

2. Systemen van gerechtelijke geneeskundige expertise, bv. Chief Medical Examiner, Coroner, Code Napoléon, enz.

3. Rechten, verplichtingen en aansprakelijkheid van de medische expert ; fout in het deskundig onderzoek ; beroepsgeheim o.m. in psychiatrie.

4. De geneeskundige expertise en de rechten van de partijen, o.m. van de verdediging.

Sectie IV

De nieuwe problemen van het Jus Vitae

Hoofdtthema's :

1. Filosofie, moraal en godsdienst t.o.v. de mogelijkheden der moderne geneeskunde.

2. Kunstmatige inseminatie.

3. Contraceptie.

4. Sterilisatie.

5. Therapeutische abortus.

6. De problemen van de dood : definitie vanuit biologisch, juridisch e.a. standpunten ; de euthanasie, de ortho-
thanasie, de reanimatie, de transplantatie, enz.

7. Het medisch experiment : imperatieven van de wetenschap en normen van het recht.

Sectie V

Internationaal geneeskundig recht

Hoofdtthema's :

1. In tijd van oorlog, bv. beroepsgeheim t.o.v. de bezettende overheid.

2. In tijd van nationale of internationale conflicten, bv. rechtmatigheid van rechtstreekse of onrechtstreekse medische sancties.

3. In tijd van vrede, bv. verplichte bijstand aan naties in nood.

4. Fundamentele principes voor een internationaal geneeskundig recht.

De wetenschappelijke werkzaamheden omvatten plenaire zittingen en werkvergaderingen per sectie.

De inleidende uiteenzetting over een thema is beperkt tot 30 minuten. Verdere sprekers beschikken over 15 minuten.

Tijdens de uiteenzettingen en besprekingen kunnen films en dia's geprojecteerd worden.

De congresleden die op hun inschrijvingsformulier voor wetenschappelijke werkzaamheden de wens hebben uitgedrukt actief aan het congres deel te nemen, zullen, in de mate van het mogelijke, de gelegenheid krijgen hun onderwerp mondeling voor te stellen.

De tekst van deze mededeling, beperkt tot 4.500 woorden, wordt samen met een zeer korte samenvatting in het Engels en Frans, ingewacht op het secretariaat van het congres vóór 30 april 1967.

Indien deelnemers wegens gebrek aan tijd het woord niet kan gegeven worden, zal de tekst van hun mededeling gepubliceerd worden naast en met de voorgedragen mededelingen.

Programma voor de congresleden

Maandag 21 augustus

Van 13.30 u. af : Uitdeling van documentatie aan de congresleden.

15 u. Officiële opening van het Congres. Plenaire vergadering.

19 u. Ontvangst aangeboden in het Bijloke-Museum.

Dinsdag 22 augustus

9 u. Vergaderingen per sectie.

12.15 u. Ontvangst.

13.15 u. Middagmaal naar believen.

14.30 u. Vergadering per sectie.

18 u. Vertrek naar Brugge.

19.30 u. Brèugheliaanse tafel in de oude 13e eeuwse Brugse Hal. - Alleen voor ingeschrevenen.

21.30 u. Terugkeer naar Gent.

Woensdag 23 augustus

9 u. Vergaderingen per sectie.

12.30 u. Middagmaal naar believen.

14.30 u. Vergaderingen per sectie.

20 u. Feestmaaltijd in de St.-Pietersabdij te Gent, gesticht in de 7e eeuw. Alleen voor ingeschrevenen.

Donderdag 24 augustus

9 u. Vergaderingen per sectie.

12.30 u. Middagmaal naar believen.

14.30 u. Vergaderingen per sectie.

Slotvergadering.

19 u. Vrije avond. Vertrek per bus naar Brussel. Alleen voor ingeschrevenen.

23.30 u. Terugkeer naar Gent per bus.

Programma

voor de vergezellende personen

Maandag 21 augustus

15 u. Officiële opening van het congres. Plenaire vergadering.

19 u. Ontvangst in het Bijloke-Museum.

Dinsdag 22 augustus

12.15 u. Ontvangst.

14.30 u. Tocht doorheen het oude Gent. Bezichtiging van het Lam Gods, van de gebroeders Van Eyck.

18 u. Vertrek naar Brugge.

19.30 u. Brèugheliaanse tafel in de oude 13e eeuwse Brugse Hal. Alleen voor ingeschrevenen.

21.30 u. Terugkeer naar Gent.

Woensdag 23 augustus

- 9.30 u. Vertrek naar Antwerpen. Geleid bezoek aan stad en haven.
 12.30 u. Middagmaal.
 14.30 u. Geleid bezoek aan het Rubenshuis.
 16 u. Theeuurtje in het Park Middelheim, openlucht-museum voor beeldhouwkunst.
 17 u. Terugkeer naar Gent.
 20 u. Feestmaaltijd in de St.-Pietersabdij te Gent, gesticht in de 7e eeuw. Alleen voor ingeschrevenen.

Donderdag 24 augustus

- 11.30 u. Vertrek naar Brussel.
 13 u. Lunch.
 14.30 u. Geleid bezoek aan het Stadhuis.
 16 u. Gelegenheid tot winkelen.
 20 u. Vrije avond in Brussel samen met de congresleden.
 23.30 u. Terugkeer naar Gent per bus.

MEDEDELINGEN

Het eerste wereldcongres voor medisch recht wordt gehouden in de gebouwen van de Rijksuniversiteit te Gent. Er wordt simultaan vertaald in het Frans en het Engels wellicht ook in het Spaans en het Duits.

Inschrijvingsgeld

Congresleden betalen als inschrijvingsgeld 1.500 B.fr., vergezeldende personen 850 B.fr.

Deelnemers worden vriendelijk verzocht de bijgaande inschrijvingsformulieren in te vullen en terug te sturen naar het volgende adres:

Eerste Wereldcongres voor Medisch Recht
p/a B.O.C. Congresbureau
Keizerlaan 15
BRUSSEL 1.

De inschrijving wordt pas definitief wanneer het gestorte inschrijvingsgeld ontvangen is op bankrekening Nr 301.709 G van het Eerste Wereldcongres voor Medisch Recht bij de Bank Lambert, Filiaal Centraal Station, Koloniënstraat, Brussel 1. België of op P.R. 200 van dezelfde bank.

Logies

Het congresbureau stelt voor de deelnemers aan het congres onder te brengen in het studentenhome, waar ze elk over een gezellige en modern ingerichte kamer kunnen beschikken. Op elke verdieping zijn er stortbaden.

De deelnemers die de voorkeur geven aan een hotel, worden verzocht een voorschot van 500 B.fr. te storten per kamer. Dit bedrag kan niet worden terugbetaald indien de inschrijving ingetrokken wordt.

Daar in augustus het aantal beschikbare hotelkamers in Gent gering is worden de deelnemers dringend verzocht hun wensen zo spoedig mogelijk te kennen te geven.

Algemeen Secretariaat van het congres voor de wetenschappelijke werkzaamheden:

Eerste Wereldcongres voor Medisch Recht
Algemeen Secretariaat
Apotheekstraat 5
Gent - België
Telefoon (Gent 09) 25 31 16.

Voor het materiële zorgt:

B.O.C. Congresbureau (Belgian Organizing Centre)
Keizerlaan 15
Brussel 1 - België
Telefoon (Brussel 02) 13 24 01.

Alle inlichtingen betreffende inschrijvingen, logies, uitstappen, enz. zijn op het bovenstaande adres te bekomen.

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie: jg. 1967 - nr. 4:

Wetgeving.

Tijdschrift voor Gemeenterecht: jg. 1967 - nr. 5:

Verkeer. — Aanplakking. — Begroting. — Belastingen. — Goederen. — Identiteitskaarten. — Stedebouw. — Tuchtstraffen. — Volkswoningen. — Werken.

De Gemeente: jg. 1967 - nr. 5:

Quintin J.M., De wetgeving op de politie van het verkeer (2e en laatste deel). — Verhasselt J., Verzorg uw taal.

De Intercommunale: jg. 1967 - nr. 5:

L.D., Nationaal coördinatiecomité voor meer hygiëne en hoger comfort in de woning. — Landsberg G., Energievoorzichten. — J.L.S., Fusies van gemeenten.

Tijdschrift voor Sociaal Recht: jg. 1967 - nr. 4:

Braum A., Sous l'attraction de deux sphères juridiques: les inventions d'employées.

Bulletin van de E.E.G.: jg. 1967 - nr. 5:

In memoriam Konrad Adenauer. — Invoering van de gemeenschappelijke belasting over de toegevoegde waarde — een beslissende stap op de weg naar de opheffing van de fiscale grenzen.

Nederlands Juristenblad: jg. 1967 - nr. 24:

Polak R.J., De civielrechtelijke preadviezen. — Van Panhuys H.F., De golf van Akaba en de vrije doorvaart. — Gerritsen W.J., Is de redactie van het vierde lid van artikel 1638 dd. nog in overeenstemming met de bedoeling van de wetgever? — Rademaker H.W. M.J., Contractenrecht en fiscus.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie: jg. 1967 - nr. 4954:

Lubbers A.G., Parlementaire geschiedenis der erfrechtelijke verzorgingsaanspraken (II, slot). — E.A.A., Luijten, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Huwelijksgoederenrecht (II, slot).

Nieuwe Literatuur over Oorlog en Vrede: jg. 1967 - nr. 6:

Internationale betrekkingen. — Volkenrecht. — Politicologie. — Geschiedenis. — Economie. — Conflictologie. — Sociologie. — Communicatietheorie. — Psychologie-Psychiatrie-Paedagogie. — Theologie-Filosofie-Ethica. — Militaire Wetenschappen. — Theorie der Ontwapening.

Journal des Tribunaux: jg. 1967 - nr. 4579:

Lurquin P., L'obligation d'entretien des enfants par leurs parents est-elle juridiquement sanctionnée?

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités: jg. 1967 - nr. 5:

Hannequart M.Y., Irresponsabilité du maître de l'ouvrage et responsabilité de l'entrepreneur en cas de rupture d'une canalisation sous la voie publique.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs): jg. 1967 - nr. 23: (numéro special).

Houin R. et Gort F., La réforme des sociétés commerciales.

Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie: jg. 1967 - nr. 11/2:

Kalinowski G., Application du Droit et Prudence. — Frosini V., Struktur und Bedeutung des Billigkeitsurteils. — Hofmann W., Wissenschaft und Ideologie. — Noll P., Liberté et égalité en tant que problème législatif.

Archiv des öffentlichen Rechts: jg. 1967 - nr. 2:

Knemeyer F.L., Polizeibegriffe in Gesetzen des 15. bis 18. Jahrhunderts. — Brunner G. und Westen K., Notstandsregelungen im kommunistischen Machtbereich.